

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Diplomová práce

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra filozofie a společenských věd

**Porovnání výuky Občanského a společenskovedního
základu na gymnáziu a SOŠ**

Diplomová práce

Autor: Bc. Eliška Chocová

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – anglický jazyk a literatura

Učitelství pro střední školy – základy společenských věd

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šebestová

Hradec Králové

2018

Zadání diplomové práce

Autor:	Eliška Chocová
Studium:	P15P0418
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství pro střední školy - základy společenských věd
Název diplomové práce:	Porovnání výuky Občanského a společenskovedního základu na gymnáziu a SOŠ
Název diplomové práce AJ:	The comparison of teaching civics at the grammar school and at the vocational school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá výukou předmětu Občanský a společenskovední základ na dvou vybraných středních školách - gymnáziu a střední odborné škole. V teoretické části budou analyzovány Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia a pro střední odborné školy s cílem postihnout základní odlišnosti na obou typech škol. Následně budou RVP porovnány s konkrétními ŠVP se zaměřením na obsahové naplnění předpokládaných výstupů a kompetencí. V praktické části bude porovnávána obsahová shoda učebnic, které jsou na vybraných školách používány při výuce, se vzdělávacím obsahem daného ŠVP. Součástí práce bude i dotazník, který se zaměří na názor studentů obou škol na předmět Občanský a společenskovední základ. Otázky budou cíleny na obsahovou náplň - její klady a nedostatky, na význam tohoto předmětu pro jejich další studium a přínos pro praktický život.

1) Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (online). Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. Dostupný z: <http://www.nuv.cz/file/159> 2) Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání. Obory LO a M - Ekonomické lyceum (online). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. Dostupný z: http://zpd.nuov.cz/celkove_lm.htm 3) GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6. 4) TUREK, Ivan. Didaktika. Bratislava: Iura Edition, 2008. ISBN 978-80-8078-198-9. 5) ŘÍČAN, Pavel. Psychologie: příručka pro studenty. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-406-9. 6) PETRUSEK, Miloslav. Sociologie: občanská nauka - základy společenských věd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-04-26689-4. 7) HORECKÝ, Jan a Martin DRNEK. Společenské vědy pro střední školy. Brno: Didaktis, 2011. ISBN 978-80-7358-163-3. 8) DAVID, Roman. Politologie: základy společenských věd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-162-4. 9) BLECHA, Ivan. Filosofie. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-147-0. 10) DUDÁK, Vladislav. Občanská nauka pro střední odborné školy a studijní obory SOU. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2003. ISBN 80-7235-233-4.

Garantující pracoviště: **Katedra filosofie a společenských věd, Filozofická fakulta**

Vedoucí práce: **Mgr. Hana Šebestová**

Datum zadání závěrečné práce: **15.5.2015**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Hany Šebestové, a uvedla v seznamu literatury veškerou použitou literaturu i další použité prameny informací.

V Hradci Králové 12. 4. 2018

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala paní Mgr. Haně Šebestové za její cenné rady a připomínky a za její vstřícnost při vedení mé diplomové práce. Můj velký dík patří také paní Mgr. Janě Vitvarové, ředitelce Obchodní akademie, Střední odborné školy a Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky v Hradci Králové, a Mgr. Robertu Novákovi, řediteli Gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové, za jejich ochotu a poskytnutí materiálů, které byly pro tuto práci velmi důležité a bez kterých by tato práce nevznikla. Poděkování patří i Mgr. Renatě Pitrové a Mgr. Ondřeji Podeszwovi za umožnění rozdání dotazníků žákům v jejich hodinách Občanské výchovy a Základů společenských věd, a také žákům čtvrtých ročníků obou škol za vyplnění dotazníků, které jsou nedílnou součástí diplomové práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost během mého studia.

Anotace

CHOCOVÁ Eliška, *Porovnání výuky Občanského a společenskovedního základu na gymnáziu a SOŠ*. Hradec Králové, 2018. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Vedoucí práce: Mgr. Hana Šebestová. 94 s.

Předmětem diplomové práce je komparace výuky Občanského a společenskovedního základu na dvou vybraných středních školách – gymnáziu a ekonomickém lyceu. Teoretická část se zabývá deskripcí základních kurikulárních dokumentů, které jsou zásadní pro tuto práci, dále jsou srovnávány Rámcové vzdělávací programy pro oba typy škol a následně je analyzován vzdělávací obor Občanský a společenskovední základ s cílem postihnout základní odlišnosti na obou typech škol. Praktická část provádí komparaci rámcových vzdělávacích programů se školními vzdělávacími programy obou škol a je porovnávána obsahová shoda učebnic, které jsou na vybraných školách používány při výuce, se vzdělávacím obsahem ŠVP. Součástí praktické části je i dotazníkové šetření, které zjišťuje názor žáků čtvrtých ročníků na Občanský a společenskovední základ.

Klíčová slova:

Občanský a společenskovední základ, rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, gymnázium, ekonomické lyceum

Annotation

CHOCOVÁ, Eliška. *The Comparison of Teaching Civics at the Grammar School and at the Vocational School*. Hradec Králové, 2018. Diploma Degree Thesis. University of Hradec Králové, Pedagogical Faculty. Supervisor of the Diploma Degree Thesis: Mgr. Hana Šebestová. 94 p.

The subject of the diploma thesis is a comparison of teaching Civics at two chosen secondary schools – grammar school and economic school. The theoretical part deals with a description of basic curriculum documents which are essential for this diploma thesis, Framework Educational Programmes for both schools are compared as well, and the subject of Civics is analysed to express the main differences at both schools. The practical part contrasts Framework Educational Programmes with School Educational Programmes of both schools and textbooks used at both schools are analysed according to the School Educational Programmes. The practical part also consists of the evaluation of questionnaires which have been concerned with opinions of fourth grade students of both schools on the subject of Civics.

Keywords:

Civics, Framework Educational Programme, School Educational Programme, Grammar School, Economic School

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 4/2009 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta: .....

Obsah

Seznam zkratk	10
Úvod	11
Teoretická část	13
1 Kurikulární dokumenty	13
1.1 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice	13
1.2 Rámcový vzdělávací program	16
1.3 Školní vzdělávací program	19
2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia a pro ekonomická lycea	23
2.1 Formální stránka RVP pro gymnázia a pro ekonomická lycea	23
2.2 Klíčové kompetence	24
2.3 Vzdělávací oblasti	30
2.4 Průřezová témata	34
3 Občanský a společenskovední základ v RVP pro gymnázia a ekonomické lyceum	39
3.1 Zařazení Občanského a společenskovedního základu do vzdělávacích oblastí	39
3.2 Tematické okruhy, očekávané výstupy a učivo Občanského a společenskovedního základu	42
Praktická část	52
4 Porovnání RVP se školními vzdělávacími programy vybraných škol	52
4.1 Občanský a společenskovední základ ve školním vzdělávacím programu Gymnázia J. K. Tyla	52
4.2 Občanský a společenskovední základ ve školním vzdělávacím programu Ekonomického lycea	61
4.3 Analýza učebnic používaných na Gymnáziu J. K. Tyla	67
4.4 Analýza učebnice používané na Ekonomickém lyceu	71

5	Pedagogický výzkum	73
5.1	Cíle a metoda pedagogického výzkumu	73
5.2	Struktura dotazníků a jejich respondenti	74
5.3	Vyhodnocení dotazníků	75
5.3.1	Otázka č. 1: Vybral/a sis Občanskou nauku nebo ZSV jako maturitní předmět? Pokud ano, proč?	76
5.3.2	Otázka č. 2: Která témata tě v rámci Občanské nauky nebo ZSV nejvíce zaujala?	77
5.3.3	Otázka č. 3: Která témata tě vůbec nebavila, přišla ti zbytečná?.....	79
5.3.4	Otázka č. 4: Jsou nějaká témata, která bys do ZSV nebo Občanské nauky přidal/a? Pokud ano, která?	80
5.3.5	Otázka č. 5: Domníváš se, že využiješ znalosti ze ZSV nebo z Občanské nauky u přijímacích zkoušek na VŠ?	81
5.3.6	Otázka č. 6: Chtěl/a bys ZSV nebo Občanskou nauku (nebo některou ze společenských věd) studovat na VŠ? Pokud jen některé ze společenských věd, tak napiš které.....	81
5.3.7	Otázka č. 7: Myslíš si, že znalosti ze ZSV nebo Občanské nauky využiješ v běžném životě? Pokud ano, napiš alespoň 1 situaci, kde znalosti můžeš využít..	83
5.3.8	Shrnutí.....	84
	Závěr	85
	Seznam literatury.....	89
	Seznam tabulek	92
	Seznam grafů.....	93
	Seznam příloh.....	94

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
ECDL	European Computer Driving Licence (mezinárodní koncept testování počítačové gramotnosti)
EU	Evropská unie
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
ON	Občanská nauka
OSN	Organizace spojených národů
PdF	Pedagogická fakulta
RE	Rada Evropy
RVP EL	Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP	Rámcový vzdělávací program
ŠVP	Školní vzdělávací program
VŠ	Vysoká škola
ZSV	Základy společenských věd

Úvod

O výběru tématu mé diplomové práce rozhodla průběžná pedagogická praxe, kterou jsem absolvovala v 1. ročníku navazujícího magisterského studia na Univerzitě Hradec Králové, a kterou jsem vykonala na Obchodní akademii Hradec Králové. V průběhu studia na UHK jsou studenti seznamováni velmi podrobně s metodikou a didaktikou zvolených aprobačních předmětů, ve velkém rozsahu i se základními kurikulárními dokumenty, jejich požadovanými výstupy a s očekávanými kompetencemi žáků, ale všechny informace byly čerpány pouze z RVP pro gymnázia. Na odlišnosti a specifika výuky tohoto předmětu na jiných typech středních škol jsou studenti upozorňováni, do hlubších podrobností se však nezachází.

Hned v prvních hodinách výuky na Obchodní akademii jsem si uvědomila, že existují rozdíly v pojetí tematického okruhu Občanský a společenskovední základ na této střední odborné škole oproti gymnáziu, na kterém jsem sama studovala a maturovala právě z předmětu Základy společenských věd.

Bylo mi jasné, že je nezbytné, i pro moji budoucí praxi, se hlouběji vnořit do náplně tohoto předmětu a porovnat rozdílnosti jeho pojetí a přístupu k němu na různých typech středních škol v co možná nejširším úhlu pohledu, a to nejen na úrovni RVP, ale i ŠVP, resp. tematických plánů, hodinových dotací, výstupů, ale třeba i z pohledu samotných žáků. Porovnání všech výše zmíněných aspektů se tak stalo cílem předkládané diplomové práce pod názvem „Porovnání výuky Občanského a společenskovedního základu na gymnáziu a SOŠ“.

Výběr škol byl, díky vstřícnosti ředitelů a pedagogů mého mateřského gymnázia – Gymnázia J. K. Tyla Hradec Králové a školy, na které probíhala moje praxe – Obchodní akademie, Střední odborná škola a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Hradec Králové, vcelku rychlý a jasný.

První kapitola diplomové práce podává deskripci základních kurikulárních dokumentů, které jsou nezbytné pro tuto práci. Analyzuje tedy tři dokumenty, které jsou dvojí úrovně – státní a školní. Státními programy jsou Národní program rozvoje vzdělávání v České

republice, tzv. Bílá kniha, a rámcové vzdělávací programy. Za školní dokumenty jsou pak označovány školní vzdělávací programy.

Další kapitola uvádí detailní analýzu rámcových vzdělávacích programů pro gymnázia a pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum, tedy pro dva typy škol, které byly vybrány pro tuto diplomovou práci. Kromě analýzy těchto dokumentů přináší tato kapitola také komparaci obou vzdělávacích programů, která se zaměřuje především na zásadní změny, které RVP přinesly – klíčové kompetence, vzdělávací oblasti a průřezová témata.

Třetí kapitola se už zabývá Občanským a společenskovedním základem a jeho zařazením v rámcových programech pro gymnázia a pro ekonomické lyceum. Jsou zde popisovány a srovnávány vzdělávací oblasti, do kterých je Občanský a společenskovední základ v obou programech zahrnut. Analyzovány jsou i tematické okruhy, očekávané výstupy a učivo u obou vybraných typů škol, u kterých je opět provedena komparace.

Ve čtvrté kapitole je Občanský a společenskovední základ z obou RVP porovnáván se školními vzdělávacími programy vybraných škol. Jsou zde představeny předměty, ve kterých se Občanský a společenskovední základ vyučuje a jejich hodinová dotace v jednotlivých ročnících, ve kterých se tyto předměty vyučují. Poté následuje podrobná analýza náplní předmětů, ve kterých je kladen důraz na zařazení a splnění požadavků, očekávaných výstupů a učiva jednotlivých tematických okruhů Občanského a společenskovedního základu z RVP. Poslední část této kapitoly analyzuje učebnice, které jsou na obou školách používány pro výuku Občanského a společenskovedního základu. Tato analýza se zaměřuje především na obsahovou shodu učebnic s ŠVP.

Poslední kapitola předkládané diplomové práce se zabývá pedagogickým výzkumem, který má za cíl zjistit a vyhodnotit pohled žáků čtvrtých ročníků obou škol na předměty, ve kterých se učí Občanský a společenskovední základ. Kapitola představuje cíle a metodu pedagogického výzkumu – dotazníkové šetření, specifikuje respondenty a administraci dotazníků. Následně přináší vyhodnocení tohoto výzkumu a uvádí jeho výsledky a závěry.

Teoretická část

1 Kurikulární dokumenty

V rámci reformy českého školství byl zaveden nový pojem – kurikulum. Tento pojem je velmi široký a lze najít mnoho jeho definic. Jedna z nich je uvedena v Pedagogickém slovníku, kde je kurikulum popsáno jako „*obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení*“.¹ Zjednodušeně řečeno, kurikulum a kurikulární dokumenty zahrnují cíle, metody, strategie a obsahy vzdělávání, způsoby organizace a hodnocení školního vzdělávání. V oblasti vzdělávání se plánování kurikula stalo důležitým a zásadním pro vytváření tzv. obecných vzdělávacích programů, ve kterých jsou stanoveny vzdělávací cíle a obsahy, kompetence, které si žák během vzdělávání má osvojit, a také věcná a časová struktura učiva a způsob hodnocení žáků.²

První kapitola diplomové práce představuje a podává deskripci tří základních kurikulárních dokumentů, které jsou zásadní pro tuto diplomovou práci – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, rámcové vzdělávací programy a školní vzdělávací programy. Tyto dokumenty jsou dvojití úrovně – státní a školní. Za státní programy jsou považovány Národní program rozvoje vzdělávání a rámcové vzdělávací programy, školní úroveň je pak zastoupena školními vzdělávacími programy.

1.1 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice je dokument, který představuje hlavní strategie a cíle vzdělávací politiky. Tento program je také označován jako Bílá kniha. Ve všech státech Evropské unie je pojem bílá kniha známý, protože jsou jím pojmenovávány nezávazné dokumenty, které doporučují řešení společenských problémů v různých oblastech života. Bílé knihy, v anglickém jazyce „White Papers“, jsou vydávány Evropskou komisí. Poslední bílou knihou, která byla představena v roce 2017,

---

¹ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8, s. 110.

² JANIŠ, Kamil a Irena LOUDOVÁ. *Obecná didaktika (vybraná témata)*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2016. ISBN 978-80-7405, 407-5, s. 41–42.

je Bílá kniha o budoucnosti Evropy a jejím dalším směřování.³ V České republice byly dosud vydány další dvě Bílé knihy – o obraně a o elektronickém obchodu.⁴

Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání byl formulován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na základě usnesení vlády číslo 277 z roku 1999, kde byly schváleny základní cíle českého vzdělávání. Tyto přijaté cíle byly východiskem pro „Koncepti vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice“, která stanovila, že české školství se v budoucnosti bude zakládat na daném a přijatém rámci a na vymezených dlouhodobých záměrech, které budou zformulovány v závazném dokumentu, tedy v Bílé knize.⁵

Ministerstvo školství definuje Bílou knihu jako „*systemový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu*“.⁶ Program rozvoje vzdělání je tedy dokument, který udává hlavní záměry a cíle ve vzdělávací oblasti a popisuje strategie vzdělávací politiky České republiky.⁷ Bílá kniha je brána jako závazný základ pro všechny plány v oblasti vzdělávání. Důležitým faktem je, že tento dokument je otevřený, tzn., že má být v pravidelných časových úsecích kriticky analyzován a v případě potřeby upravován.⁸

Zdroje, ze kterých bylo čerpáno pro stanovení cílů a strategií, byly dva. Především to byly hodnocení a analýzy českého školství, které byly prováděny jak domácími tak i zahraničními odborníky. Druhým zdrojem byla veřejná diskuze „Výzva pro deset miliónů“ vyhlášená Ministerstvem školství. Po mnohých připomínkách, debatách, úpravách a korekcích byla finální podoba Bílé knihy schválena Vládou České republiky 7. února 2001.⁹

---

³ *Glossary of summaries*. In: EUR-Lex [online]. 2018 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/white_paper.html?locale=en

⁴ ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4590-9, s. 69.

⁵ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8, s. 7.

⁶ Tamtéž, s. 7.

⁷ ZORMANOVÁ, Lucie, pozn. 4, s. 70.

⁸ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*, pozn. 5, s. 7.

⁹ Tamtéž, s. 7.

Obsah Bílé knihy je rozdělen do čtyř základních kapitol:

- 1) Východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy,
- 2) Předškolní, základní a střední vzdělávání,
- 3) Terciární vzdělávání,
- 4) Vzdělávání dospělých.

První kapitola představuje nová legislativní opatření, která jsou potřebná pro zavedení reformy českého školství. Součástí této kapitoly je i prognóza vývoje českého školství, která se zabývá především žáky, studenty, pedagogickými pracovníky, ale i například nutnými finančními náklady. V neposlední řadě se první kapitola zabývá mezinárodní spoluprací České republiky s evropskými státy v oblasti vzdělávání.¹⁰ Nejdůležitější částí této kapitoly je stanovení obecných cílů výchovy a vzdělávání a jejich hodnotových východisek. V Bílé knize je popsáno osm základních cílů:

- 1) rozvoj lidské individuality – kognitivní a psychomotorický rozvoj člověka, fyzické a psychické zdraví, podpora seberealizace a maximální uplatnění schopností jedince,
- 2) zprostředkování historicky vzniklé kultury – zajištění kontinuity, začlenění jedince do společnosti, ve které žije, a uchování a rozvíjení národní, jazykové a kulturní identity,
- 3) výchova k ochraně životního prostředí ve smyslu zajištění udržitelného rozvoje společnosti – zprostředkování vědomostí a poznatků, ale hlavně vytvoření vztahu k přírodě a získání schopností k aktivnímu utváření zdravého životního prostředí,
- 4) posilování soudržnosti společnosti – rovný přístup ke vzdělávání, k lidským právům a k multikulturalitě,
- 5) podpora demokracie a občanské společnosti – výchova soudných, nezávisle myslících a kritických občanů demokratické společnosti, kteří si jsou vědomi vlastní důstojnosti a respektují práva ostatních lidí,
- 6) výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti – v dnešním propojeném světě je důležitým aspektem našeho života přijímat a respektovat odlišnosti mezi lidmi a kulturami,

---

¹⁰ ZORMANOVÁ, Lucie, pozn. 4, s. 70.

- 7) zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti – základem tohoto cíle je předpoklad, že vzdělávání přispívá k rozvoji lidských zdrojů, ovlivňuje kvalifikaci a také používání nových technologií,
- 8) zvyšování zaměstnatelnosti – rozvíjení schopností hledání a nalézání práce a především schopnosti uplatňovat se na trhu práce, tzn., že je potřeba se orientovat na kreativitu a iniciativu jedince, odpovědnost a samostatnost a také na všeobecné i odborné vzdělávání.¹¹

Ve druhé kapitole „Předškolní, základní a střední vzdělávání“ jsou řešena tři zásadní témata, která jsou společná pro všechny tři stupně vzdělávání v České republice. Prvním je stanovení cílů a obsahů vzdělávání, druhým pak postavení pedagogických pracovníků a posledním tématem je evaluace nejen žáků pomocí zkoušek, testů a dalších diagnostických postupů, ale i kvality vzdělávacích institucí. V dalších částech kapitoly jsou popisovány všechny stupně a druhy škol, které jsou v České republice dostupné.

Kapitola „Terciární vzdělávání“ se zabývá pomaturitním vzděláváním, tedy vzděláváním na univerzitách a na vyšších odborných školách. Opět jsou zde uvedeny cíle tohoto stupně vzdělávání, zmíněny jsou i prognózy účasti na terciárním vzdělávání nebo nové formy studia. Důležitou kapitolou je „Vzdělávání dospělých“, která popisuje další profesní vzdělávání, rekvalifikace nebo také občanské a zájmové vzdělávání.

Na základě Národního programu rozvoje vzdělávání byly vytvořeny další pedagogické dokumenty – rámcové vzdělávací programy.

1.2 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program, známý také pod zkratkou RVP, je dokument, který formuluje závazné rámce, cíle, kompetence vzdělávání a obsahy učiva, které školy musí zařadit do svých školních vzdělávacích programů a které si žáci musí během studia na dané vzdělávací instituci osvojit.¹²

---

¹¹ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*, pozn. 5, s. 14–15.

¹² ZORMANOVÁ, Lucie, pozn. 4, s. 75.

V souladu s Národním programem rozvoje vzdělávání byly zavedeny kurikulární dokumenty pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Pro všechny úrovně vzdělávání byly vytvořeny jednotlivé rámcové programy – v českém školství bylo tedy vypracováno 6 rámcových programů:

- 1) Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání,
- 2) Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání,
- 3) Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (pro gymnázia, pro gymnázia se sportovní přípravou a pro dvojjazyčná gymnázia),
- 4) Rámcový vzdělávací program pro speciální vzdělávání,
- 5) Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání,
- 6) Rámcové vzdělávací programy pro základní umělecké vzdělávání.¹³

Rámcové vzdělávací programy vznikaly postupně a byly schvalovány mezi lety 2005 až 2010. Prvními rámcovými programy byly dokumenty pro mateřské školy (schváleny 1. března 2005) a pro základní školy (schváleny 31. srpna 2005). Poté nastala dvouletá pauza a další programy byly schvalovány až v roce 2007 – gymnázia a sportovní gymnázia (schváleny 24. července 2007). V tomto roce byla také představena první etapa rámcových vzdělávacích programů pro odborné vzdělávání, ve které bylo vydáno 61 rámcových programů (schváleny 31. srpna 2007). V roce 2008 bylo vytvořeno dalších 82 programů pro odborné školy, které byly schváleny 1. září 2008. Rámcové vzdělávací programy pro dvojjazyčná gymnázia a třetí etapa programů pro odborné vzdělávání byly schváleny 31. srpna 2009. Posledním rokem, ve kterém se schvalovaly rámcové programy, byl rok 2010 – vytvořeny byly programy pro základní umělecké školy a byla dokončena poslední etapa rámcových programů pro odborné střední školy.¹⁴

Obsah rámcových vzdělávacích programů je podobný pro všechny etapy vzdělávání. Programy jsou rozdělené do čtyř částí, které jsou dále dělené do kapitol. První část RVP, Část A, se zabývá vymezením rámcového vzdělávacího programu, kde je popisován systém kurikulárních dokumentů a hlavní principy RVP. Část B analyzuje charakteristiku

---

¹³ *Rámcové vzdělávací programy*. In: Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2017 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/trvp>.

¹⁴ *Harmonogram*. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2017 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/harmonogram>.

daného vzdělávání – lze zde najít organizaci vzdělávání, hodnocení výsledků vzdělávání a způsob a podmínky ukončování určité etapy vzdělávání. V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je zahrnut také popis povinnosti školní docházky. Třetí část je ze všech čtyř částí nejdelší, protože obsahuje pět zásadních kapitol. První kapitola analyzuje pojetí a cíle vzdělávání, druhá pak definuje a podává deskripci klíčových kompetencí, které jsou blíže specifikovány a popsány ve druhé kapitole této diplomové práce. Třetí kapitola popisuje všechny vzdělávací oblasti, které jsou závazné pro vzdělávací instituce dané etapy vzdělávání. Další kapitola je věnována průřezovým tématům, které jsou, stejně jako klíčové kompetence, zásadní změnou ve vzdělávacím systému. V rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia jsou v této části zahrnuty také zásady pro tvorbu školního vzdělávacího programu, oproti tomu program pro základní vzdělávání popisuje tyto zásady až v závěrečné části. Část D se zabývá vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy žáků se zdravotním postižením nebo znevýhodněním, či žáků z odlišného kulturního a sociálně znevýhodňujícího prostředí a také žáků mimořádně nadaných.¹⁵

Rámcové vzdělávací programy pro odborné vzdělávání byly vytvořeny pro všechny obory, které jsou nabízeny v České republice. Po mnohých úpravách byl počet oborů redukován na 275 a jsou rozděleny do šesti kategorií:

- 1) obory J – např. obchodní škola, pedagogika pro asistenty ve školství, pečovatelské služby, zubní instrumentářka, ladění klavírů a kulturní činnost,
- 2) obory E – např. strojírenské práce, chemické práce, papírenská výroba, keramická výroba, dřevařská výroba, potravinářská výroba, zemědělská práce, knihařské práce,
- 3) obory H – např. hutník, klempíř, kovář, instalatér, kominík, pekař, cukrář, řezník, kuchař, prodavač, kadeřník, prodavač,
- 4) obory M a L – např. ekologie a životní prostředí, optik, fotograf, veterinářství, ekonomika a podnikání, obchodní akademie, ekonomické lyceum, cestovní ruch, předškolní a mimoškolní pedagogika,
- 5) konzervatoře – hudba, zpěv, tanec, současný tanec, hudebně dramatické umění,

---

¹⁵ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 3–4.

6) nástavbové studium.¹⁶

Se zavedením rámcových vzdělávacích programů bylo v českém školství představeno několik zásadních změn. V první řadě byly popsány klíčové kompetence, které se staly důležitou součástí vzdělávání žáků. Klíčové kompetence jsou definovány jako „*souhrn vědomostí a dovedností, návyků a postojů, které lze uplatnit v praktickém životě.*“¹⁷ Všechny rámcové programy podávají výčet a deskripci klíčových kompetencí, které si žák má osvojit během studia dané výchovně-vzdělávací instituce. Další novinkou je také zařazení průřezových témat, která mají žákům představit problémy, které jsou v naší společnosti a světě aktuální, a se kterými se setkávají v každodenním životě. Hlavním cílem zavedení průřezových témat je pomoci žákům formulovat hodnoty a postoje, menší důraz je zde kladen na vědomosti. Poslední důležitou změnou je rozdělení jednotlivých předmětů do vzdělávacích oblastí. Tyto oblasti spojují předměty, které mají podobné vzdělávací obsahy, a tím umožňují lépe propojit vědomosti z daných předmětů.¹⁸ Všechny tyto změny, které přinesly rámcové vzdělávací programy, jsou podrobněji popsány ve druhé kapitole diplomové práce.

1.3 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program představuje školní úroveň kurikulárních programů, na jejichž základě probíhá vzdělávání na jednotlivých školách. Školní programy jsou povinnou součástí školní dokumentace, která musí být zveřejněna na dostupném místě, kde si je kdokoli může přečíst.¹⁹ Nejčastěji jsou ŠVP umístěny na internetových stránkách škol, nebo jsou k nahlédnutí v kancelářích škol.

Školní vzdělávací programy navazují na rámcové vzdělávací programy – na základě RVP, který je závazný pro všechny vzdělávací instituce, si každá škola vytváří svůj školní vzdělávací program. Za tvorbu ŠVP je zcela zodpovědný ředitel školy, který dohlíží na jeho zpracování v souladu s rámcovým vzdělávacím programem a také na jeho realizaci.

---

¹⁶ *Rámcové vzdělávací programy*. In: Národní ústav odborného vzdělávání [online]. 2017 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>.

¹⁷ ZORMANOVÁ, Lucie, pozn. 4, s. 76.

¹⁸ Tamtéž, s. 76–77.

¹⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 85.

Samotná tvorba ŠVP probíhá na základě vzdělávacích záměrů školy, podmínek školy, požadavků zřizovatele školy, potřeb žáků, požadavků rodičů a zkušeností učitelů školy, kteří se na tvorbě programu podílejí a jsou za něj spoluzodpovědní.²⁰

Při tvorbě ŠVP školám pomáhají zásady, které jsou sepsány v jednotlivých rámcových programech. Nejdůležitějším pravidlem pro zpracování je, že školní vzdělávací program musí být vytvořen pro všechny ročníky dané vzdělávací instituce, žádný ročník nesmí být vynechán. Dále je potřeba, aby ŠVP vytvářelo podmínky pro zvládnutí vzdělávacího obsahu a utváření klíčových kompetencí, které jsou dány rámcovým vzdělávacím programem. V neposlední řadě má být ŠVP tvořeno v souladu s postavením školy v daném regionu a má také představit profilaci školy a profil absolventa.²¹

Formální stránka ŠVP je také popsána v rámcových vzdělávacích programech, ve kterých je přesně dána struktura těchto kurikulárních dokumentů. Struktura je rozdělená do šesti základních kapitol:

- 1) Identifikační údaje,
- 2) Charakteristika školy,
- 3) Charakteristika školního vzdělávacího programu,
- 4) Učební plán,
- 5) Učební osnovy,
- 6) Hodnocení žáků a autoevaluace školy.

V první části škola uvede název vzdělávacího programu, ze kterého musí být jasné, že jde o školní vzdělávací program. K hlavnímu názvu je možné přidat tzv. motivační název, který specifikuje zaměření školy. Dále zde musí být napsán předkladatel – název a adresa školy, jméno ředitele a kontakty, a také zřizovatel dané vzdělávací instituce. Nedílnou součástí je platnost dokumentu, tedy datum, od kterého je ŠVP platné, spolu se signaturou ředitele a razítkem školy.

V charakteristice školy jsou uvedeny hlavní údaje o škole – velikost školy, materiální, technické, prostorové a hygienické podmínky, charakteristika pedagogického sboru,

---

²⁰ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 85.

²¹ *Tamtéž*, s. 87.

spolupráce s rodiči, s dalšími školami, nebo spolupráce se školskou radou, školskými poradenskými zařízeními, či dalšími institucemi. Zaměření a profilace školy jsou popsány ve třetí kapitole – je zde podána deskripce vzdělávacích a výchovných strategií, postupů pro osvojení vzdělávacího obsahu a klíčových kompetencí, metody pro zahrnutí průřezových témat do výuky, a také je popsáno, jak jsou ve škole vzděláváni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. V ŠVP pro gymnázia musí být také zahrnuta kritéria pro přijetí žáků a způsob zakončení studia.

V učebním plánu jsou vypsány povinné, povinně volitelné a volitelné předměty spolu s hodinovými dotacemi v jednotlivých ročnících. Vše je zakončeno celkovými počty hodin za celou dobu vzdělávání v dané vzdělávací instituci. K učebnímu plánu mohou být přidány poznámky, ve kterých jsou popsány organizační podmínky realizace jednotlivých předmětů a průřezových témat, a také organizační formy výuky, které jsou jiné než standardní vyučovací hodina.

Učební osnovy charakterizují jednotlivé vyučovací předměty. Je zde určeno časové, obsahové a organizační vymezení daného předmětu a strategie a metody, kterými budou dosaženy očekávané výstupy a klíčové kompetence. Dále je uvedeno zahrnutí průřezových témat do daného vyučovacího předmětu. Ve vzdělávacím obsahu je rozepsán výběr učiva pro jednotlivé ročníky s přesným popisem očekávaných výstupů. Důležitou součástí je i vymezení témat, která jsou společná pro více předmětů a plní tak podmínky mezipředmětových vztahů.

Poslední kapitola se zabývá způsoby hodnocení žáků (známkování nebo slovní hodnocení) a jsou zde stanovena kritéria hodnocení. Povinnou součástí je autoevaluace školy – škola musí popsat nástroje a kritéria autoevaluace. Ve školním vzdělávacím programu je uveden i časový harmonogram, který udává, jak často autoevaluace na škole probíhá.²²

Závěrečná podoba je odsouhlasena na pedagogické radě dané školy a nezbytnou nutností je samozřejmě také souhlas vedení školy. Ke školnímu vzdělávacímu programu se vyjadřuje i školská rada, pokud je na škole zřízena, která program schvaluje a vyjadřuje

---

²² DOUBKOVÁ, Anna a Karel TOMEK. *Manuál koordinátora tvorby školního vzdělávacího programu*. Stařeč: INFRA, 2005. ISBN 80-86666-28-X, s. 17–18.

se k jeho realizaci. Kontrolu zpracování ŠVP na základě rámcových vzdělávacích programů a jeho naplňování provádí Česká školní inspekce.²³

Stejně jako rámcové vzdělávací programy, i školní vzdělávací programy byly do českých škol zaváděny postupně. Přejít na výuku podle ŠVP začal v roce 2007, tedy dva roky poté, co byly vydány první RVP. Jako první přecházely na nové vzdělávání mateřské a základní školy, ve kterých se podle ŠVP začalo učit od 1. září 2007. Na základní školách byly ŠVP povinné jak pro první tak i pro šestý ročník, tedy pro první ročníky obou stupňů základních škol. Další školy, konkrétně gymnázia, dvojjazyčná gymnázia a sportovní gymnázia a první etapa odborných škol, se přidaly o dva roky později, tzn. 1. září 2009. O rok později, 1. září 2010, byly ŠVP povinné u druhé etapy odborných škol, třetí etapa se podle ŠVP začala učit od 1. září 2011 a čtvrtá etapa se připojila 1. září 2012. Ve stejném roce měly povinnou výuku podle školních vzdělávacích programů i základní umělecké školy.²⁴

---

²³ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15. s. 85

²⁴ *Harmonogram*, pozn. 14.

2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia a pro ekonomická lycea

Pro tuto diplomovou práci jsem si vybrala porovnání výuky Občanského a společenskovedního základu na dvou typech středních škol – na gymnáziu a ekonomickém lyceu. Druhá kapitola se tedy zabývá deskripcí a analýzou rámcových vzdělávacích programů těchto dvou vzdělávacích institucí. Srovnávána bude jak formální, tak obsahová stránka dokumentů. Obsahová stránka se zaměří na klíčové kompetence, vzdělávací oblasti a na průřezová témata.

2.1 Formální stránka RVP pro gymnázia a pro ekonomická lycea

Vedle stránky obsahové, která bude podrobně rozebrána v dalších podkapitolách, nelze nezmínit stručně formální stránku obou rámcových vzdělávacích programů.

Pod RVP pro gymnázia je jako vydavatel uveden Výzkumný ústav pedagogický v Praze. Dokument splňuje, dle mého soudu, všechny náležitosti dle normy ČSN 01 6910 z roku 2014, je zpracován graficky velmi pečlivě, s nápadem i vkusem. Jsou uvedeni autoři, konzultanti i spolupracovníci, kteří se na znění dokumentu podíleli. Strukturální členění je přesné, přehledné, jasné, mnohdy až velmi podrobné, odpovídá obsahu, ve kterém jsou uvedeny všechny kapitoly a podkapitoly. Dobře a esteticky příjemně je zvoleno i odlišení jednotlivých úrovní kapitol – velikostí i tučností písma, včetně barevného odlišení. Barevné „záložky“ na bocích stránek jsou dobrým pomocníkem při rychlé orientaci v dokumentu.

Oproti tomu Rámcový vzdělávací program pro ekonomická lycea působí „chudě“ a graficky stroze, bohužel v několika aspektech i formálně nepřesně. Vydavatelem je zřejmě MŠMT – dle úvodní stránky, v závěru je ale zmíněn i Národní ústav odborného vzdělávání – nelze tedy odvodit, která z uvedených institucí zaštitila tento dokument a zda je NÚOV spoluautorem, konzultantem, nebo garantem, a proč je v závěru dokumentu uveden. V textu nenajdeme jakékoli barevné odlišení, nadpisy se liší pouze velikostí a tučností písma. Obsah nezachycuje plné dělení kapitol textu, lze najít i chybné formátování a členění kapitol v textu dokumentu (např. strana 70–73). Některé kapitoly

jsou velmi krátké (např. kapitola č. 4), jiné jsou velmi rozsáhlé a zasloužily by, jistě i pro větší přehlednost a orientaci v dokumentu, podrobnější členění a dělení i v obsahu dokumentu (např. kapitola č. 6). Ne zrovna šťastné je i umístění některých tabulek na stránce, příkladem může být tabulka na straně 42. V dokumentu zcela chybí autoři, konzultanti i případní externí spolupracovníci. Jako pozitivum lze zmínit upřesňující poznámky pod čarou během textu.

2.2 Klíčové kompetence

Jak už bylo zmíněno v první kapitole této diplomové práce, klíčové kompetence jsou zásadní změnou, kterou přineslo zavedení rámcových vzdělávacích programů do systému českého školství. V průběhu reformy českého školství se klíčové kompetence staly důležitým a často zmiňovaným pojmem. Rozvoj klíčových kompetencí se stal zásadním cílem ve všech etapách vzdělávání. Přesná definice klíčových kompetencí je také uvedena v první kapitole diplomové práce, proto zde uvedu pouze jednoduché vysvětlení toho, co znamená „mít kompetenci“. V RVP je kladen důraz na to, aby si žák osvojil vědomosti, postoje a dovednosti tak, aby mohl úspěšně zvládnout veškeré úkoly, problémy a situace, které ho potkají v každodenním životě (ve škole, v osobním životě a v práci). Proto je nutné, aby tyto vědomosti, postoje a dovednosti byly propojené tak, že žák bude schopný se v dané situaci orientovat, zaujme vhodný postoj a vykoná přínosné činnosti.²⁵

Rozvoj klíčových kompetencí se podle odborníků nemá odkládat, proto jejich osvojování začíná už v mateřské škole, pokračuje se v nich na škole základní, na kterou pak navazují veškeré střední školy. Kompetence, které jsou popsány v rámcových vzdělávacích programech pro střední školy, jsou velmi podobné kompetencím na základních školách, ovšem na gymnáziích a dalších středních školách by měly být rozvíjeny na vyšší úrovni.²⁶

Počet klíčových kompetencí se v rámcových vzdělávacích programech pro ekonomická lycea a pro gymnázia liší. Zatímco v RVP pro ekonomická lycea je popsáno osm

---

²⁵ BĚLECKÝ, Zdeněk. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6, s. 7.

²⁶ HAUSENBLAS, Ondřej a Lucie SLEJŠKOVÁ. *Klíčové kompetence na gymnáziu*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2008. ISBN 978-80-87000-20-5, s. 6.

klíčových kompetencí, gymnaziální rámcový program jich má o dvě méně, tedy šest. Jejich výčet je znázorněn v Tabulce 1.

Tabulka 1: Klíčové kompetence v RVP pro ekonomická lycea a gymnázium

Zdroj: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 9. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/O2 – Ekonomické lyceum*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, s. 7–10.

Klíčové kompetence v RVP pro ekonomická lycea a gymnázium	
Ekonomické lyceum	Gymnázium
kompetence k učení	kompetence k učení
kompetence k řešení problémů	kompetence k řešení problémů
kompetence personální a sociální	kompetence sociální a personální
kompetence komunikativní	kompetence komunikativní
občanské kompetence a kulturní povědomí	kompetence občanská
kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám	kompetence k podnikavosti
kompetence matematická	
kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi	

První tři klíčové kompetence, k učení, k řešení problémů a kompetence personální a sociální, jsou si v obou programech velmi podobné. I když jsou pro deskripci použita jiná slova, obecně lze říci, že ve výsledku směřují k těmto cílům. **Kompetence k učení**

požaduje, aby si žák dokázal organizovat a plánovat veškeré učení a činnosti, pro práci využíval odlišné techniky a strategie a uměl hledat a využívat zdroje informací a k jednotlivým zdrojům a získaným informacím přistupoval kriticky. Dále je kladen důraz na to, aby žák zvládl přijímat jak ocenění své práce, tak i kritiku druhých, ale aby i sám uměl zhodnotit svou práci a pokrok.²⁷ V rámcových vzdělávacích programech pro ekonomická lycea je dále zmíněna schopnost tvoření poznámek z mluvených projevů druhých a také znalost možností dalšího vzdělávání.²⁸

Zásadním bodem **kompetence k řešení problémů** je schopnost žáka rozpoznat problém a jeho podstatu. Poté by žák měl být schopen najít co nejvíce potřebných a dostupných informací, které se daného problému týkají, a na základě těchto informací, ale také na základě svých vědomostí a zkušeností navrhnout řešení problému. Pro řešení by měl žák používat různé metody a strategie, a jednotlivé způsoby by měl umět zanalyzovat a zhodnotit.²⁹ Rámcové vzdělávací programy pro ekonomická lycea navíc zdůrazňují důležitost spolupráce při řešení problému.³⁰

Personální a sociální kompetence požaduje, aby žák správně a reálně posoudil své možnosti, fyzické i duševní, a na základě těchto možností stanovoval své priority a cíle. Žák také dovede odhadnout následky svého chování a jednání a s ohledem na situaci vybírá přiměřené reakce. V dnešním světě se žák dokáže adaptovat na měnící se pracovní a životní podmínky, bere v úvahu zdraví své i ostatních a chápe důležitost vytváření a udržování mezilidských vztahů, které jsou hodnotné a které jsou postavené na empatii, úctě a toleranci. V rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia je uvedena navíc schopnost žáka tvořit si vlastní úsudek, na základě kterého se umí rozhodovat, a díky kterému odolá tlakům mediálním i společenským.³¹

Čtvrtá kompetence, **kompetence komunikativní**, se v mnohých směrech v daných programech odlišuje. Jediné, v čem se oba dokumenty shodují, je jeden z důležitých cílů komunikativní kompetence – žák se v různých situacích vyjadřuje přiměřeně, správně,

---

²⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 9.

²⁸ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, s. 7.

²⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 9.

³⁰ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 7.

³¹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 10

jasně a srozumitelně. Ostatní body se už liší. Ekonomická lycea mají ve svých rámcových problémech uvedeny tyto cíle:

- žák dokáže aktivně diskutovat a v diskusi formulovat své názory,
- žák zpracovává pracovní dokumenty, administrativní písemnosti i běžné a odborné texty,
- v psaných projevech dodržuje žák normy a používá odborné pojmy,
- v mluveném i v psaném projevu se vyjadřuje ve shodě se společenskými a kulturními zásadami,
- žák dosáhne komunikační úrovně nejméně v jednom cizím jazyku a rozumí přínosu znalosti cizích jazyků pro jeho život,
- žák rozvíjí jazykové schopnosti a dovednosti, které jsou potřebné pro jeho budoucí profesní život (pracovní pokyny, odborné pojmy,...).³²

Na druhé straně gymnaziální rámcový program udává jiné cíle:

- žák pracuje s odlišnými prostředky verbální i neverbální komunikace, kam jsou zahrnuta grafická a symbolická vyjádření,
- žák rozumí odbornému jazyku,
- žák používá moderní informační technologie,
- v mluvených i v psaných projevech je empatický k ostatním,
- v různých situacích si žák správně vyloží sdělení a dokáže na něj vhodně reagovat,
- ve sporných situacích žák aktivně napomáhá dojít k porozumění,
- žák zvládne prezentovat sebe i svou práci před druhými lidmi.³³

Občanské kompetence a kulturní povědomí na ekonomických lyceích se podobají **kompetencím občanským** na gymnáziích. Po žácích na obou typech škol je požadováno, aby zvládli jednat a chovat se nejen ve svém zájmu, ale i v zájmu ostatních, aby chápali pojmy práva a povinnosti a aby práva svá i ostatních chránili a aktivně vystupovali proti jejich porušování. Další důležitým aspektem této kompetence je, že se žák seznámí s hodnotami a tradicemi své společnosti a kultury, které poté hájí, a získává povědomí

---

³² *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 7–8.

³³ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 9–10.

i o hodnotách a tradicích ostatních společností. V souvislosti s odlišnými kulturami žák uznává odlišné názory, hodnoty a postoje ostatních lidí. Součástí občanské kompetence je i ochrana životního prostředí – žák rozumí důležitosti ochrany životního prostředí pro náš život a jedná v souladu s udržitelným rozvojem. V obou programech je zmíněna i hodnota zdraví člověka, kterou žák respektuje, přemýšlí nad důsledky svého chování a jednání s ohledem na zdraví své a ostatních lidí a dokáže poskytnout pomoc v krizových situacích. Další cíl, který je společný oběma RVP, se týká společenského a politického dění u nás i ve světě, o které se žák má aktivně zajímat.³⁴

Poslední kompetence, která je shodná u obou typů škol, je **kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám** (u ekonomického lycea) a **kompetence k podnikavosti** (u gymnázia). I když jsou název a charakteristika kompetence odlišné, v obsahu se dají najít dva stejné požadavky. Především žák odpovědně přistupuje ke svému budoucímu životu a na základě toho se informuje a vyhledává možnosti dalšího vzdělávání a budoucí profese. Druhým cílem je, aby žák pochopil principy a podstatu podnikání a aby správně odhadl možnosti podnikatelského záměru podle svých předpokladů a také podle reality prostředí trhu. V dalších bodech se už rámcové programy rozcházejí. V RVP pro ekonomická lycea jsou dále popsány tyto požadavky:

- žák se orientuje na trhu práce s ohledem na svůj studovaný obor a na základě toho se rozmýšlí o své budoucí profesi,
- žák zná platové a další podmínky práce ve svém oboru a informuje se o požadavcích, které jsou kladeny na pracovníky v daném oboru,
- žák zvládne komunikovat se zaměstnavateli a dokáže jim říci o svých přednostech a cílech,
- žák rozumí právům a povinnostem zaměstnanců a zaměstnavatelů.³⁵

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia udává jiné cíle, kterých má žák dosáhnout během studia:

- žák využívá své iniciativy a tvořivosti,

---

³⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 10.

³⁵ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 9.

- žák dosahuje svých cílů, analyzuje výsledky činností, na základě kterých upravuje další činnosti,
- žák chápe nebezpečí a rizika, která vycházejí z rozhodování ve všech situacích každodenního života.³⁶

Matematická kompetence v rámcových vzdělávacích programech pro ekonomická lycea klade důraz na to, aby žáci dovedli používat matematické znalosti v praktických situacích. Po ukončení studia žák umí převádět jednotky, reálně odhaduje výsledky různých úloh, chápe vztahy mezi matematickými předměty a jevy, vytváří tabulky, grafy a další grafická znázornění, ve kterých také dokáže číst, a využívá matematické znalosti v každodenním životě.³⁷

Poslední klíčovou kompetencí v RVP pro ekonomická lycea je **kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi**. Pro dnešní moderní a technologicky vyspělou dobu je důležité, aby žák zvládl pracovat s počítačem a s ním souvisejícími programy a aplikacemi, elektronickou poštou a s dalšími typy komunikace pomocí informačních a komunikačních technologií. Dále se žák dokáže pohybovat v prostředí Internetu, ve kterém hledá informace, které kriticky hodnotí.³⁸

Vedle osmi hlavních klíčových kompetencí popisuje rámcový vzdělávací program pro ekonomická lycea další čtyři odborné kompetence, které mají mít žáci osvojené po ukončení střední školy:

- 1) přemýšlet v kontextu ekonomie a ekonomiky (při rozhodování berou v úvahu ekonomické hledisko), využívat ekonomické vědomosti a znalosti v každodenních situacích, vytvářet odborné projekty a seznamovat o svých výsledcích ostatní lidi, zajímat se o českou i světovou ekonomiku a na základě vyhledaných informací formulovat svůj názor, znát principy podnikání, chápat veškeré činnosti bank, spořitelen, pojišťoven a fondů, pracovat s běžnými

---

³⁶ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 11.

³⁷ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 9–10.

³⁸ *Tamtéž*, s. 10.

účetními operacemi, znát základní typy písemností a dokumentů, komunikovat se zákazníky a s partnery,

- 2) dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci – žáci si uvědomují důležitost bezpečnosti práce, pečují o zdraví své i svých spolupracovníků a zákazníků, znají a řídí se základními právními předpisy, které se týkají bezpečnosti práce, orientují se v systému péče o nemocné nebo zraněné pracující, znají základy první pomoci,
- 3) usilovat o nejvyšší kvalitu své práce, výrobků nebo služeb – žáci si uvědomují, že kvalita je zásadním faktorem pro dobrou pověst firmy a zásadním aspektem konkurenceschopnosti, řídí se předpisy o zachování kvality, které jsou dané ve firmě, snaží se vyhovět přáním zákazníka, jednat ekonomicky a v souladu se strategií udržitelného rozvoje – žáci chápou smysl a užitečnost své profese, přemýšlí nad zisky a náklady při plánování různých činností, účinně spravují finance, hospodaří s energiemi, vodou a dalšími materiály a látkami.³⁹

2.3 Vzdělávací oblasti

Podobně jako klíčové kompetence, i vzdělávací oblasti byly zmíněny v první kapitole diplomové práce jako jedna z hlavních změn zavedení rámcových vzdělávacích programů. Zároveň zde byla uvedena i definice tohoto pojmu. V této kapitole bude uvedena podoba vzdělávacích oblastí v RVP pro gymnázia a pro ekonomická lycea a také výčet a stručná charakteristika jednotlivých vzdělávacích oblastí.

V obou daných programech lze najít osm vzdělávacích oblastí, které jsou tvořeny buď jedním, nebo více vyučovacími předměty. Každá vzdělávací oblast začíná krátkou deskripcí toho, co daná oblast obsahuje a na co se zaměřuje, poté jsou popsány cíle vzdělávací oblasti, tedy je zde uvedeno, čeho má žák v dané oblasti dosáhnout. Je důležité, že tyto cíle jsou velmi úzce propojeny s klíčovými kompetencemi, které si každý žák má během studia osvojit. Dále jsou popsány jednotlivé vyučovací předměty, jejich vzdělávací obsah, očekávané výstupy a učivo, které musí být probráno během doby studia. Je v kompetenci školy, do kterých ročníků dané vzdělávací obsahy a učivo zařadí, ale je nutné, aby vše, co je v RVP uvedeno, bylo během studia probráno.

---

³⁹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 10–11.

I když se obsahy většiny vzdělávacích oblastí v RVP pro gymnázia a pro ekonomické lyceum podobá, názvy jsou v jednotlivých programech odlišné. Seznam dílčích oblastí je uveden v Tabulce 2.

Tabulka 2: Vzdělávací oblasti v RVP pro ekonomická lycea a gymnázium

Zdroj: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 11. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/O2 – Ekonomické lyceum*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, s. 13.

Vzdělávací oblasti v RVP pro ekonomická lycea a gymnázium	
Ekonomické lyceum	Gymnázium
Jazykové vzdělávání a komunikace	Jazyk a jazyková komunikace
Matematické vzdělávání	Matematika a její aplikace
Přírodovědné vzdělávání	Člověk a příroda
Společenskovědní vzdělávání	Člověk a společnost
Odborné vzdělávání	Člověk a svět práce
Estetické vzdělávání	Umění a kultura
Vzdělávání pro zdraví	Člověk a zdraví
Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích	Informatika a informační a komunikační technologie

První vzdělávací oblast **Jazyková vzdělávání a komunikace**, respektive **Jazyk a jazyková komunikace** jsou si v mnohém podobné. Logicky jsou sem zařazeny dva stejné vyučovací předměty. Prvním z nich je Český jazyk a literatura (název v RVP pro gymnázia) a Vzdělávání a komunikace v českém jazyce (název v RVP pro ekonomická lycea). Vzdělávací obsah i učivo se z velké části shodují, i když v gymnaziálním

programu najdeme pouze dva vzdělávací obsahy (Jazyk a jazyková komunikace a Literární komunikace)⁴⁰, v RVP pro ekonomická lycea obsahy tři (Zdokonalování jazykových vědomostí a dovedností, Komunikační a slohová výchova a Práce s textem a získávání informací).⁴¹ Druhým vyučovacím předmětem je Cizí jazyk a Další cizí jazyk (názvy z RVP G) a Vzdělávání a komunikace v cizím jazyce (název z RVP EL). Hlavní náplní obou programů je požadavek, aby žáci na školách zvládli dva cizí jazyky, rozdílná je úroveň osvojených znalostí. Gymnázium požaduje, aby první cizí jazyk odpovídal úrovni B2 a druhý cizí jazyk úrovni B1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.⁴² Oproti tomu žákům ekonomických lyceí stačí dosažení úrovně B1 pro první a A2 pro další cizí jazyk dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Vzdělávací obsahy a učivo se zaměřují jak na receptivní (poslech a čtení) a produktivní (mluvení a psaní) řečové dovednosti, tak na různé tematické okruhy a na realie zemí, které daným cizím jazykem mluví.⁴³

Druhá vzdělávací oblast, **Matematické vzdělávání**, respektive **Matematika a její aplikace**, obsahuje na obou školách pouze jeden předmět a tím je Matematika. Obsahy a učiva se velmi podobají – u obou lze najít učivo jako je číslo a proměnná, kombinatorika, pravděpodobnost, geometrie, řešení rovnic a nerovnic nebo funkce. Je zásadní, že oba dva rámcové programy jsou zaměřené na to, aby si žáci nejen osvojili teoretické vědomosti a poznatky z oblasti matematiky, ale aby je také dokázali použít v každodenním životě v praktických činnostech a situacích.

Přírodovědné vzdělávání a Člověk a příroda se v některých aspektech liší. Ekonomické lyceum do této vzdělávací oblasti zařazuje tři předměty – Fyziku, Chemii a Biologii s ekologií,⁴⁴ oproti tomu gymnázia uvádějí čtyři vyučovací obory – vedle Fyziky, Chemie a Biologie jsou zde ještě Geografie a Geologie. Ekologie, která je zmíněna u ekonomických lyceí, je u gymnázií také zahrnuta v této vzdělávací oblasti, a to částečně v biologii a částečně v geografii.⁴⁵ Navíc ekonomické lyceum tuto vzdělávací oblast rozděluje do různých variant – je evidentní, že na některých středních školách

---

⁴⁰ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 14–16.

⁴¹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 14–15.

⁴² *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 13

⁴³ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 15–16.

⁴⁴ Tamtéž, s. 24.

⁴⁵ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 26.

různých zaměření nejsou nároky na přírodovědné vzdělávání tak vysoké, proto se v rámcových vzdělávacích programech pro ekonomická lycea pracuje s různými úrovněmi obtížností a je na škole, aby si vybrala svoji variantu podle svých požadavků, potřeb a zaměření. V rámci fyziky jsou popsány tři varianty, chemie má dvě varianty a biologie s ekologií mají pouze jednu variantu obtížnosti.⁴⁶

Vzdělávací oblast podobnou gymnaziální oblasti **Člověk a svět práce** v rámcovém programu pro ekonomická lycea nenajdeme, ale obsah a učivo jsou velmi podobné oblasti **Odborného vzdělávání**. Cílem Člověka a světa práce je, aby si žák osvojil vědomosti, schopnosti a dovednosti v těchto vzdělávacích oblastech: trh práce a profesní volba, pracovněprávní vztahy, tržní ekonomika, národní hospodářství a úloha státu v ekonomice a v také v tématu finance.⁴⁷ Jelikož se tato diplomová práce zabývá ekonomickým lyceem, je jasné, že tato témata se nutně musí objevit i v rámci studia na tomto typu školy a jsou uvedena právě v oblasti Odborného vzdělávání ve vzdělávacím obsahu Národní a světová ekonomika, kam navíc patří i téma světové ekonomiky a globálních a regionálních aspektů světového hospodářství. Tato oblast je dále rozšířena o další vzdělávací obsahy a s nimi spojené učivo, které je nezbytné pro ekonomické obory:

- Podnikání a podnikové činnosti – bezpečnost a ochrana zdraví při práci, hygiena práce, požární prevence, organizace, podnik, právní správa podnikání, hlavní činnost podniku, prodejní činnost, obchodní závazkové vztahy a zabezpečení podniku vstupy,
- Financování a účetnictví – finanční řízení, náklady, výnosy, výsledek hospodaření, zdroje financování, finanční řízení, podstata účetnictví a daňové evidence, základy účtování ve finančním účetnictví, soustava daní a zákonného pojištění, rozpočty, účetní uzávěrka a finanční trh.⁴⁸

I když názvy dalších vzdělávacích oblastí **Estetické vzdělávání** a **Umění a kultura** se zdají být podobné, jejich předměty, obsahy a učivo se úplně odlišují. Umění a kultura v rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia přesně vymezuje dva vyučovací předměty, které sem patří – Hudební obor a Výtvarný obor. Pro tyto předměty jsou

---

⁴⁶ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 24.

⁴⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 48–50.

⁴⁸ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 45–51.

vymezeny vzdělávací obsahy, očekávané výstupy a učivo – hudební obor je zaměřen na produkci, recepci a reflexi hudby, výtvarný obor pak na obrazové znakové systémy a na znakové systémy výtvarného umění.⁴⁹ Oproti tomu Estetické vzdělávání na ekonomickém lyceu nevyjmenovává žádné předměty, ve kterých by tato oblast měla být probírána. Navíc jsou zde ještě uvedené jiné vzdělávací obsahy i učivo – žáci ekonomických lyceí se učí o literatuře a ostatních druzích umění, o práci s literárním textem a o tématu kultura, kam například patří kulturní instituce v České republice, principy etikety, lidové umění, ochrana kultury a kulturních hodnot a reklama a propagační prostředky.⁵⁰

Poslední dvě skupiny vzdělávacích oblastí jsou totožné. **Vzdělávání ke zdraví a Člověk a zdraví** jsou vyučovány ve dvou vyučovacích předmětech – Tělesná výchova a Výchova ke zdraví a jejich cílem je, aby žák chránil zdraví své i druhých lidí a pečoval o ně. **Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích a Informatika a informační a komunikační technologie** požadují, aby se žáci naučili pracovat s moderními technologiemi, především s počítačem a Internetem. Zásadní také je, aby se žáci seznámili s etikou používání informačních technologií a s bezpečností práce s technologiemi.⁵¹

Vzdělávací oblasti **Společenskovědní vzdělávání** a **Člověk a společnost** jsou podrobněji popsány ve třetí kapitole diplomové práce, která vymezuje Občanský a společenskovědní základ v rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia a ekonomická lycea.

2.4 Průřezová témata

Tato podkapitola se věnuje poslední velké změně, kterou přinesly rámcové vzdělávací programy, a to jsou průřezová témata. Jak už bylo napsáno v první kapitole této diplomové práce, průřezová témata žákům představují a informují je o aktuálních problémech a tématech naší moderní společnosti. Průřezová témata jsou povinná a musí

---

⁴⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 50–56.

⁵⁰ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 37–38.

⁵¹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 56–65.

být zařazena do výuky. Zásadním aspektem průřezových témat je, že nekladou důraz pouze na vědomosti a poznatky, ale především na utváření postojů a hodnot.

V rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia a ekonomická lycea jsou průřezová témata popsána odlišným způsobem. Jsou zde pouze dvě věci, které mají společné:

- každé průřezové téma je na začátku charakterizováno, tedy je zde napsáno, čím se dané téma zabývá a na co se zaměřuje,
- všechna průřezová témata popisují svůj přínos, tzn. jaké postoje, hodnoty, vědomosti, dovednosti a schopnosti si žáci v daném průřezovém tématu osvojí.

Avšak i v přínosech lze najít rozdíly v RVP pro gymnázia a ekonomická lycea – gymnaziální program přesně rozděluje, co si žák osvojí v rámci postojů a hodnot a co ve vědomostech, dovednostech a schopnostech. Na druhé straně program pro ekonomická lycea přínosy vůbec nerozděluje, má je sepsané všechny najednou.

Další zpracování průřezových témat se liší. RVP pro gymnázia dále dělí průřezová témata do určitých tematických okruhů, které jsou pak děleny na témata, která mají být probrána. RVP pro ekonomická lycea žádné tematické okruhy nemá, pouze vypisuje témata, která musí být zapracována do školních vzdělávacích programů.

Výběr způsobů realizace průřezových témat je v kompetencích školy, ale obě RVP nabízí možnosti a metody, jak mohou být témata zařazena do ŠVP. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia popisuje tyto metody v obecné charakteristice průřezových témat (např. projekty, besedy, kurzy, nebo v rámci vyučovacích předmětů), u jednotlivých průřezových témat pak popisuje konkrétní realizaci daného tématu (které vzdělávací oblasti se shodují s tématem a v jakých předmětech může být téma probíráno).⁵² Rámcový vzdělávací program pro ekonomická lycea žádné obecné metody v obecné charakteristice průřezových témat nemá – realizace je uvedena u jednotlivých průřezových témat.

Počet průřezových témat v RVP pro gymnázia a pro ekonomická lycea se také liší. Gymnázia navazují na průřezová témata ze základního vzdělávání, avšak jedno téma,

---

⁵² Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, pozn. 15, s. 65.

Výchova demokratického občana, je na gymnáziích vynecháno. Rámcové programy pro gymnázia tedy popisují těchto pět průřezových témat:

- 1) Osobnostní a sociální výchova,
- 2) Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech,
- 3) Multikulturní výchova,
- 4) Environmentální výchova,
- 5) Mediální výchova.⁵³

Ekonomická lycea názvy průřezových témat oproti RVP pro základní vzdělávání mění a zařazují do svých rámcových vzdělávacích programů pouze čtyři průřezová témata:

- 1) Občan v demokratické společnosti,
- 2) Člověk a životní prostředí,
- 3) Člověk a svět práce,
- 4) Informační a komunikační technologie.⁵⁴

Průřezové téma **Osobnostní a sociální výchova** v RVP pro gymnázia se zaměřuje především na osobnost žáka – klade důraz na sebepoznání, sebeúctu, sebevědomí, sebeovládání a také na osobnostní rozvoj. Dále zdůrazňuje důležitost mezilidských vztahů, spolupráce a komunikace s ostatními lidmi a chce, aby žáci byli schopni vést rozhovor s ostatními, efektivně řešit problémy a domlouvat se na kompromisech. Osobnostní a sociální výchova je rozdělena do pěti tematických okruhů – Poznávání a rozvoj vlastní osobnosti, Seberegulace, organizační dovednosti a efektivní řešení problémů, Sociální komunikace, Morálka všedního dne a Spolupráce a soutěž.⁵⁵ Tomuto tématu se velmi podobá průřezové téma z RVP pro ekonomická lycea **Občan v demokratické společnosti**. I zde je kladen důraz na sebevědomí, sebeodpovědnost, osobnost a její rozvoj, mezilidské vztahy, komunikaci a řešení problémů.⁵⁶ Avšak nejvíce se toto téma prolíná s průřezovým tématem z rámcových programů pro základní vzdělávání Výchova demokratického občana, kde obsahy jsou téměř totožné.

---

⁵³ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 65.

⁵⁴ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 54–62.

⁵⁵ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 66–69.

⁵⁶ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 54–55.

Druhé průřezové téma, **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**, se neshoduje s žádným průřezovým tématem z RVP pro ekonomická lycea. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech si klade za cíl, aby žáci získali přehled o aktuálních globalizačních a rozvojových procesech. Požaduje, aby žák byl zodpovědný nejen za sebe, ale také za svět, kde žije, byl vnímavý a tolerantní ke kulturním odlišnostem, byl solidární s lidmi, kteří žijí v náročných podmínkách, respektoval hodnoty evropského i světového kulturního dědictví a aby se seznámil s aktuálními globálními problémy, které se ve světě vyskytují. V tomto tématu najdeme pět tematických okruhů – Globalizační a rozvojové procesy, Globální problémy, jejich příčiny a důsledky, Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce, Žijeme v Evropě a Vzdělávání v Evropě a ve světě.⁵⁷

Stejně jako předchozí průřezové téma i **Multikulturní výchova** se objevuje pouze v rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia. Toto téma má za úkol žáky připravit na život ve světě, ve kterém se budou stále častěji setkávat s lidmi jiných ras, etnik, náboženství, s lidmi, kteří uznávají jiný životní styl nebo jiné hodnoty. Žáci se učí chápat, že každá osobnost má své individuální odlišnosti a tudíž že každý člověk se od ostatních něčím odlišuje. Dalším cílem tohoto tématu je, že žák poznává a chrání své kulturní hodnoty a tradice. Dále klade důraz na to, aby žák respektoval lidi, kteří pocházejí z jiných etnických, národnostních, nebo náboženských skupin a aby tyto skupiny považoval za rovnocenné. Žák se také učí rozpoznávat projevy xenofobie a rasismu a učí se aktivně vystupovat proti těmto projevům. V rámci tohoto průřezového tématu jsou popsány tři tematické okruhy – Základní problémy sociokulturních rozdílů, Psychosociální aspekty interkulturality, Vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí.⁵⁸

Environmentální výchova z RVP pro gymnázia se shoduje s tématem **Člověk a životní prostředí** z programu pro ekonomická lycea. Cílem těchto témat je, aby si žák uvědomoval zhoršování stavu životního prostředí a také to, že i on je zodpovědný za tento stav a může svými činnostmi pomoci k jeho zlepšení. Základním pojmem obou průřezových témat je trvale udržitelný rozvoj – žák se učí definici tohoto pojmu, ale

---

⁵⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 69–73.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 73–75.

především jeho principy, které sám dodržuje. Žák se také dozvídá o přírodních zdrojích, které jsou lidmi využívány, o ochraně přírody a o ekologických problémech. Je důležité, aby žák si uvědomil svou zodpovědnost a aby se seznámil s možnostmi, které má při ochraně přírody.⁵⁹ V gymnaziálních programech je toto téma rozděleno do třech tematických okruhů – Problematika vztahů organismů a prostředí, Člověk a životní prostředí a Životní prostředí regionu a České republiky.⁶⁰

Posledními průřezovými tématy, která jsou v obou programech totožná, jsou **Mediální výchova a Informační a komunikační technologie**. V obou je zdůrazněno, že v dnešním technologicky vyspělém světě je pro žáky důležité se vzdělávat v oblasti médií a informačních a komunikačních technologií. Gymnaziální program více klade důraz na deskripci obsahu průřezového tématu – je zásadní, aby se žáci naučili pracovat s médii, kriticky analyzovat a hodnotit zdroje, ze kterých získávají informace, a aby si také uvědomovali rizika a nevýhody, která média přinášejí. Tento obsah je rozřazen do pěti tematických okruhů – Média a mediální produkce, Mediální produkty a jejich významy, Uživatelé, Účinky mediální produkce a vliv médií a Role médií v moderních dějinách.⁶¹ Na druhé straně RVP pro ekonomická lycea se hodně zabývá vybavením škol pro realizaci tohoto průřezového tématu. Doporučuje, aby školy měly počítačovou učebnu, která bude vybavena dostatečným počtem moderních počítačů, na kterých bude možnost se přihlásit k Internetu, případně zapojit tiskárnu nebo skener. Dále by počítače měly být vybaveny odpovídajícími programy, především programy textovými, tabulkovými, grafickými a programy pro tvorbu prezentací. Obsah a rozsah průřezového tématu pak má být v souladu se systémem ECDL (European Computer Driving Licence), což je mezinárodní program digitální gramotnosti.⁶²

Poslední průřezové téma, které nebylo ještě popsáno, je téma **Člověk a svět práce** z rámcového vzdělávacího programu pro ekonomická lycea. Jednoduše lze říci, že obsah a cíle tohoto tématu se shodují se vzdělávací oblastí Člověk a svět práce v RVP pro gymnázia, která je podrobněji analyzována výše v této kapitole.

---

⁵⁹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 55–57.

⁶⁰ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 76–77.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 79–81.

⁶² *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 59–62.

3 Občanský a společenskovědní základ v RVP pro gymnázia a ekonomické lyceum

Předchozí kapitoly se zabývaly obecně kurikulárními dokumenty a analýzou rámcových vzdělávacích programů pro gymnázia a ekonomická lycea. Tato kapitola se podrobněji zaměří na vzdělávací obor Občanský a společenskovědní základ a na jeho místo v obou rámcových programech. V této části proto budou popsány vzdělávací oblasti, do kterých je tento obor zařazen, a bude podrobně popsán vzdělávací obsah, očekávané výstupy a učivo Občanského a společenskovědního základu. Zároveň s tím bude podáno srovnání tohoto oboru u RVP pro gymnázia a pro ekonomická lycea.

3.1 Zařazení Občanského a společenskovědního základu do vzdělávacích oblastí

Občanský a společenskovědní základ je v rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia řazen do vzdělávací oblasti Člověk a společnost, v RVP pro ekonomická lycea není pojem „Občanský a společenskovědní základ“ použit, avšak z tematických okruhů, výsledků vzdělávání a z učiva lze odvodit, že je popisován v oblasti Společenskovědního vzdělávání.

Na začátku obou vzdělávacích oblastí je zmíněna stručná deskripce dané oblasti. Některé charakteristiky jsou podobné, některé se od sebe liší. Obecné popisy vzdělávacích oblastí jsou totožné, i když jsou napsány jinými slovy. Jak v oblasti Člověk a společnost, tak i v oblasti Společenskovědní vzdělávání je požadováno, aby žák poznal sám sebe, své schopnosti, dovednosti a možnosti, a na základě tohoto poznání aby se dále rozvíjel. Gymnaziální program více zdůrazňuje téma lidské důstojnosti a jedinečnosti života. Obě oblasti také požadují přípravu žáka na život v demokratické společnosti, na niž se bude aktivně podílet, bude zodpovědný za své jednání a chování, a ve které bude ctít základní demokratické principy a hodnoty. Dále obě vzdělávací oblasti kladou důraz na kultivaci historického vědomí, díky kterému žáci pochopí tradice a hodnoty naší společnosti, které nadále budou respektovat a chránit, a díky kterému pochopí současnou situaci v naší

společnosti a kultuře. Poslední charakteristikou, která je pro oba dva programy stejná, je učít žáka kriticky myslet a kriticky posuzovat své okolí a svět, ve kterém žijeme.⁶³

Oproti ekonomickým lyceím rámcový program pro gymnázia přidává více charakteristik a obecných cílů této oblasti. Dodává, že je nutné, aby žáci byli schopni efektivně řešit problémy, nejen ty velké, ale i malé, se kterými se budou setkávat každý den. Požaduje také, aby vědomosti, které žáci získají v rámci této oblasti, byly žáky aplikovány v každodenním životě a aby žáci rozvíjeli veškeré myšlenkové operace. Gymnaziální RVP udává, že je důležité, aby se navazovalo na poznatky, které žáci získali během studia základní školy, a to především poznatky ze stejnojmenné oblasti Člověk a společnost. Tyto vědomosti, schopnosti, dovednosti, postoje a hodnoty mají být nadále rozvíjeny a organizovány do širších systémů.⁶⁴

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia v další části obecné charakteristiky vypisuje tři vzdělávací obory, ve kterých je tato vzdělávací oblast realizována – Dějepis, Občanský a společenskovědní základ a Geografie. V podkapitolách, které následují po obecné charakteristice vzdělávací oblasti v RVP, jsou podrobněji popsány vzdělávací obsahy, očekávané výstupy a učivo Dějepisu a Občanského a společenskovědního základu, Geografie je pro větší přehlednost popsána ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda.⁶⁵ Oproti tomu rámcový program pro ekonomická lycea v obecné charakteristice neuvádí obory, které realizují tuto oblast, jen jeden obor je zmíněn až u přehledu učiva dané oblasti, a to Dějepis. Jak už bylo napsáno výše, Občanský a společenskovědní základ zde není vůbec vyjmenován.⁶⁶

Poslední částí obecných charakteristik vzdělávacích oblastí je analýza obecných cílů, kterých má být dosaženo na konci vzdělávání na obou typech škol. Ekonomické lyceum tyto „obecné cíle“ specifikuje jako obecné kompetence, oproti tomu program pro gymnázia jako rozvoj klíčových kompetencí. Avšak pro zjednodušení a lepší přehlednost bude v diplomové práci použit pro oba programy pojem „obecný cíl“. Obecně lze říci, že rámcové vzdělávací programy udávají stejný počet obecných cílů, avšak RVP pro

---

⁶³ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 19–20.

⁶⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 38.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 38.

⁶⁶ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 20.

gymnázia je daleko více rozepisuje, podává jejich detailnější deskripci. Gymnaziální obecné cíle jsou popsány velmi odbornými, až filosofickými termíny, oproti tomu ekonomická lycea vypisují obecné cíle stručně, jasně a srozumitelně i pro běžného čtenáře (např. rodič, případně budoucí žák).

Obecné cíle obou rámcových programů se v některých bodech shodují – obě vzdělávací oblasti požadují, aby žák kriticky nahlížel na své jednání a chování a uvědomoval si důsledky, které z jeho jednání a chování mohou vyplynout. Dále žák po absolvování škol ctí demokracii a demokratické principy a hodnoty a podílí se na veřejném životě, o němž si vytváří svůj vlastní názor bez toho, aby se někým nebo něčím nechal manipulovat. Žák si také vytváří reálný obraz skutečnosti a světa okolo sebe a dokáže o něm kriticky přemýšlet. Důležitým bodem je i tolerance a respektování odlišných názorů, postojů a hodnot druhých lidí – žák bere všechny skupiny lidí za rovnocenné a bojuje proti xenofobním, rasistickým a extremistickým projevům ve společnosti.⁶⁷

Ekonomické lyceum přidává ještě další obecné cíle, které by se měly v rámci studia posilovat a formovat:

- žák bojuje proti nedemokratickým projevům, jako je kriminalita nebo korupce,
- žák chápe hodnotu života a na základě toho život svůj i ostatních lidí chrání,
- žák chrání životní prostředí a sám se aktivně podílí na jeho trvale udržitelném rozvoji,
- žák ctí výsledky práce druhých lidí, neničí je,
- žák kriticky přemýšlí nad praktickými filosofickými a etickými otázkami, o kterých diskutuje s ostatními lidmi a na základě těchto diskuzí a informací, které si žák najde, si vytváří svůj vlastní názor na tyto otázky.⁶⁸

Rámcový program pro gymnázia popisuje tyto další obecné cíle:

- žák analyzuje současnou společnost a kulturu na základě minulosti i budoucnosti a chápe minulost a dějiny jako jeden ze zdrojů, ze kterého může čerpat příkladové chování a jednání v různých každodenních situacích,

---

⁶⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 39.

⁶⁸ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 20.

- žák si uvědomuje, že vývoj společnosti byl založen na sociálních změnách v nejrůznějších obdobích,
- žák chápe, že vývoj společnosti a společenské jevy a procesy jsou determinovány zeměpisnými podmínkami,
- žák umí pracovat s historickými kritikami a společenskovědními analýzami na základní úrovni a uvědomuje si, že výklady jevů a procesů se mohou lišit na základě toho, kdo a ve kterém období daný jev interpretoval,
- žák rozvíjí nejen vlastní identitu, ale i identitu globální, evropskou a národní.⁶⁹

3.2 Tematické okruhy, očekávané výstupy a učivo Občanského a společenskovědního základu

Jak bylo napsáno výše, Občanský a společenskovědní základ je podrobně a do detailů popsán v rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia, kde mu je věnována celá jedna podkapitola. V rámcovém vzdělávacím programu pro ekonomická lycea jsou v několikastránkovém tabulkovém přehledu popsány pouze tematické okruhy, které mají být v rámci této vzdělávací oblasti Společenskovědního vzdělávání probrány. Prvním tematickým okruhem u ekonomických lyceí je Člověk v dějinách, u kterého jediného je v závorce napsáno „dějepis“, takže jen u tohoto tématu si můžeme být jistí, že má být probrán v tomto předmětu, u ostatních okruhů žádné poznámky nejsou. Avšak podle názvů tematických okruhů a podle výsledků vzdělávání, což je pojem pro očekávané výstupy v RVP pro ekonomická lycea, lze poznat, že jde o obsah a učivo Občanského a společenskovědního základu a tudíž je možné tyto okruhy, výstupy a učivo porovnávat s rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia.⁷⁰

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia vyjmenovává šest tematických okruhů. Každý tematický okruh je podrobněji analyzován v jednotlivých přehledech, ve kterých jsou uvedeny očekávané výstupy a také jednotlivé obsahy učiva, které musí být v rámci Občanského a společenskovědního základu probrány. Oproti tomu rámcový vzdělávací program pro ekonomická lycea zpracovává tematické okruhy do jedné tabulky, která je

⁶⁹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 39.

⁷⁰ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 20–24.

rozdělena na dva sloupce – výsledky vzdělávání a učivo. Výsledky vzdělávání popisují očekávané výstupy, učivo pak jednotlivé tematické okruhy, které jsou rozděleny do určitých témat, která mají být vyučována. Tematických okruhů, které se dají zařadit do Občanského a společenskovedního základu, je pět. Výčet tematických okruhů z obou RVP je v Tabulce 3.

Tabulka 3: Tematické okruhy Občanského a společenskovedního základu v RVP pro gymnázium a pro ekonomická lycea

Zdroj: *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 39–42. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/O2 – Ekonomické lyceum*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007, s. 20–24.

Tematické okruhy Občanského a společenskovedního základu v RVP pro gymnázia a pro ekonomická lycea	
Gymnázium	Ekonomické lyceum
Člověk jako jedinec	Soudobý svět
Člověk ve společnosti	Člověk v lidském společenství
Občan ve státě	Člověk jako občan
Občan a právo	Člověk a právo
Mezinárodní vztahy, globální svět	Člověk a svět (praktická filozofie)
Úvod do filozofie a religionistiky	

Prvním tematickým okruhem v rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia je **Člověk jako jedinec**. Obecně lze říci, že tento okruh se zabývá společenskovedním oborem psychologie. Žáci se zde učí o lidské psychice, tedy o psychických procesech, stavech, jevech a vlastnostech, dále pak o lidské osobnosti, o jejím vývoji a vývojových fázích a poznávají svou vlastní osobnost. Důležitou součástí tohoto okruhu je také téma

sebevýchovy, učení a celoživotního vzdělávání. Posledním bodem je pak aplikace teoretických znalostí do praktického každodenního života, tzn., že se žáci dozvídají o duševní hygieně a učí se, jak jednat a jak se chovat v různých životních situacích, a kde případně mohou hledat pomoc (psychologické poradenství). Zásadními výstupy Člověka a jedince jsou:

- žák chápe, že každá osobnost je jedinečná a že všichni lidé se od sebe odlišují,
- žák vyjmenuje základní činitele ovlivňující vývoj naší osobnosti, naše jednání a chování,
- žák zná vývojové etapy lidského života a uvede příklady toho, jak každá etapa ovlivňuje život člověka,
- žák se seznamuje s různými metodami a strategiemi učení a určuje, které strategie jsou vhodné pro něj a jeho učení,
- žák aplikuje zásady duševní hygieny do svého života,
- žák na příkladových situacích určuje správné způsoby jednání a chování v různých životních událostech,
- žák poznává sebe sama, své silné a slabé stránky, na základě kterých se rozhoduje o svém budoucím osobním i profesním životě.⁷¹

V rámcovém vzdělávacím programu pro ekonomická lycea nenajdeme žádný tematický okruh, který by byl totožný nebo podobný okruhu Člověk jako jedinec. Témata lidské psychiky, lidského chování, prožívání a chování, osobnosti, nebo duševní hygieny zde nejsou vůbec uvedeny.

Člověk ve společnosti je druhým tematickým okruhem Občanského a společenskovedního základu v rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia. Stejně jako u okruhu Člověk jako jedinec lze říci, že učivo a očekávané výstupy odpovídají tentokrát společenskovednímu oboru sociologie. Po nabytí znalostí z tohoto tematického okruhu žák používá přijatelný a přiměřený styl komunikace při setkání s ostatními lidmi, při řešení případného konfliktu uplatňuje adekvátní způsoby, které vedou ke smíření různých názorů a k vyřešení dané situace, žák je schopen najít a přistoupit na kompromis. Žák toleruje odlišné kulturní, náboženské, etnické a další odlišnosti u druhých lidí a je si

---

⁷¹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 39–40.

vědom, jak naše názory ovlivňují předsudky a stereotypy, žák se dozvídá o sociálních změnách ve vývoji společnosti a ve vývoji jedince a posoudí, zda jsou změny pozitivní a přínosné nebo negativní a škodící. Dalším zásadním bodem je poznání současných sociálních a společenských problémů a seznámení se se sociálně-patologickým chováním a s jeho důsledky pro společnost i jedince. Posledním očekávaným výstupem je, že žák chápe důležitost sociální kontroly ve skupinách i ve společnosti. Učivo je rozděleno do tří témat – společenská podstata člověka, sociální struktura společnosti a sociální fenomény a procesy. V rámci společenské podstaty člověka se žáci učí o začlenění jedince do společnosti, o socializaci a o mezilidských vztazích, které jsou založené na kvalitní komunikaci. Sociální struktura společnosti se zabývá společenskými institucemi, sociální mobilitou, nerovností mezi členy společnosti a také vztahem jedince a společnosti. Sociální fenomény a procesy se pak zaměřují na téma rodiny, práce, masmédií, životního prostředí a sociálních problémů, jako je kriminalita, extremismus, nebo nezaměstnanost.⁷²

V rámcových programech pro ekonomická lycea najdeme tematický okruh, který je podobný Člověku a společnosti – **Člověk v lidském společenství**. Učivo a výsledky vzdělávání jsou zde popsány podrobněji a také jich je více než u RVP pro gymnázia. Společnými tématy a s nimi společné výsledky vzdělávání jsou kulturní, rasové, etnické a další rozdíly mezi lidmi, vrstvy společnosti a sociální nerovnost, která je v RVP pro ekonomická lycea více zaměřena na problematiku genderu a nerovného postavení mužů a žen. Na rozdíl od gymnázií se Člověk v lidském společenství zabývá hmotnou a duchovní kulturou a rozdíly mezi tradiční a moderní společností. Důležitým tématem pak jsou finance a majetek – žáci ekonomických lyceí se učí o finančních otázkách rodiny a jedince, o rodinném rozpočtu, seznamují se se zásadami zodpovědného hospodaření a s různými metodami a strategiemi vhodnými pro řešení finančních problémů. Posledním tématem probíraným v tomto tematickém okruhu je víra, náboženství, sekty a církve, který je na gymnáziích zmíněn v okruhu Úvod do filozofie a religionistiky. Výsledky vzdělávání okruhu, které se odlišují od Člověka ve společnosti, jsou:

- žák chápe důležitost ochrany kulturních hodnot a tradic,

---

⁷² *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 40.

- žák zná vlastnosti české společnosti,
- žák dokáže na základě příjmů a výdajů rodiny sestavit rozpočet domácnosti,
- žák uvede možnosti, jak lze naložit s rodinnými penězi, které nejsou utraceny,
- žák se orientuje v úvěrových nabídkách a dokáže vybrat tu nejlepší variantu,
- žák kriticky přemýšlí nad nabídkami bank a rozhoduje se pro tu nejvýhodnější,
- žák si je vědom rizik manipulace a ovlivňování, např. lidmi a médii,
- žák pozná, ve kterých případech je porušována rovnost pohlaví,
- žák chápe nebezpečnost některých sekt a seznamuje se s náboženskou situací v České republice.⁷³

Oproti gymnáziu se ekonomická lycea nezabývají mezilidskou komunikací a řešením konfliktů, společenskými změnami a sociálně-patologickým chováním, masmédiá a extremismus se probírají v rámci tematického okruhu *Člověk jako občan*.

Třetím tematickým okruhem gymnaziálního Občanského a společenskovedního základu je **Občan ve státě**, jehož učivo a očekávané výstupy se shodují se společenskovedním oborem politologie. Tento okruh je velmi podobný okruhu ekonomického lycea **Člověk jako občan** – mnoho témat a očekávaných výstupů jsou stejné, jen minimum se liší. Zásadními oblastmi učiva u obou typů škol jsou stát, demokracie, lidská práva a ideologie. Učivo o státu je vymezeno definicí pojmu stát, jeho charakteristikou a funkcemi, právním státem a především Ústavou České republiky, se kterou se žáci seznamují a učí se o všech základních ustanovení. V rámci učiva demokracie žáci získávají vědomosti o základních principech a hodnotách demokracie a o právech a povinnostech občana demokratické společnosti. Dále se učí o politických subjektech, volbách, volebních systémech a o politice v České republice. Důležitou součástí tohoto učiva je i seznámení žáků s jejich možnostmi, jak mohou aktivně participovat na politickém životě v jejich městě, kraji, státě i v rámci celé Evropské unie. Náplní učiva o lidských právech je seznámit žáky se základními lidskými právy a s dokumenty, ve kterých jsou tato práva zakotvena. Je také důležité, aby žáci pochopili význam obhajování lidských práv a aktivně vystupovali proti porušování základních lidských práv a svobod. V neposlední řadě se žák dozvídá o ombudsmanovi a o jeho funkcích. Posledním

---

⁷³ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 22–23.

společným tématem na obou typech škol jsou politické ideologie, ve kterém se žáci učí o obecných rysech ideologie a o základních charakteristikách nejvýznamnějších politických ideologií.⁷⁴ Ekonomické lyceum k těmto tématům ještě navíc přidává masmédiá, extremismus a radikalismus, která jsou na gymnáziích probírána v rámci okruhu Člověk ve společnosti.

Jelikož obě dvě školy mají stejný obsah učiva, i očekávané výstupy a výsledky vzdělávání jsou podobné. Jak ekonomické lyceum, tak i gymnázium požaduje, aby žák:

- definoval pojem demokracie a rozuměl jejím základním principům a hodnotám,
- vyjmenoval problémy, které demokracie přináší do života společnosti, především korupci, kterou dokáže definovat a přemýšlí o jejich příčinách a důsledcích,
- uvedl příklady, jak může obhajovat lidská práva,
- znal své možnosti, jak ovlivňovat společenské i politické dění ve svém městě, regionu i státě,
- popsal projevy politického radikalismu a extremismu.⁷⁵

Gymnázium navíc požaduje, aby žák objasnil funkci Ústavy ČR a vyjmenoval a charakterizoval tři složky státní moci, které jsou v Ústavě určené. Dále by měl být žák schopen uvést, proč je politický pluralismus důležitý pro demokratický stát a také by se měl vyznat v politických seskupeních v České republice a znát jejich postoj k zásadním otázkám a problémům ve společnosti. Posledním očekávaným výstupem u gymnázií je požadavek, aby žák znal státní instituce a aby uvedl příklady situací, se kterými se na jednotlivé instituce může obrátit.⁷⁶

Ekonomické lyceum si oproti gymnáziu dává za cíl, aby žáci kriticky nahlíželi na média a aby dokázali efektivně s médii pracovat. Také požaduje, aby žáci diskutovali o vlastnostech, které by měl mít každý občan demokratického státu. Posledním požadavkem, který je odlišný od gymnázia, je, aby žák vysvětlil znaky a funkci obecní a krajské samosprávy.⁷⁷

---

⁷⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 40–41.

⁷⁵ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 23.

⁷⁶ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 40–41.

⁷⁷ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 23.

Dalším okruhem v rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia je **Občan a právo**, které se ve většině bodech shoduje s okruhem **Člověk a právo** v rámcovém programu pro ekonomická lycea. Na gymnáziích je okruh rozdělen do třech témat – právo a spravedlnost, právo v každodenním životě a orgány právní ochrany. Tyto názvy nejsou uvedené v programech ekonomických lyceí, ale obsah učiva je v zásadních bodech stejný. Především to jsou obecné pojmy právo, spravedlnost a právní stát, u gymnázií navíc ještě pojem morálka. Dalším shodným učivem je právní řád České republiky, obsah a význam smluv a základní charakteristiky jednotlivých právních odvětví – v programu pro ekonomická lycea jsou dvě odvětví přesně vypsána (rodinné a trestní právo), u gymnázií žádné příklady nejsou. Oba programy také požadují, aby se žáci učili o orgánech činných v trestním řízení a o různých právnických profesích jako jsou advokáti, notáři a soudci. Gymnázia navíc přidávají tato témata: právní normy, právní subjektivita, právní způsobilost, občanské soudní řízení a právní a občanské poradenství.⁷⁸ Ekonomická lycea pak připojují tuto látku: soustava českých soudů, fyzické a duševní vlastnictví, správní řízení, kriminalita, která je páchaná mladistvými, a také ta, která je na mladistvých a dětech páchána. Obě dvě školy také popisují mnoho stejných očekávaných výstupů:

- žák uvede základní právní vztahy (mezi manželi, rodiči a dětmi, prodávajícím a nakupujícím, zaměstnancem a zaměstnavatelem) a určí práva i povinnosti obou účastníků,
- žák popíše možné důsledky, které mohou nastat při neznalosti smlouvy,
- žák zná funkce jednotlivých orgánů právní ochrany,
- žák vyloží zásady trestní postizitelnosti.

Ekonomické lyceum navíc požaduje, aby žák definoval pojmy právo a právní vztah, podal deskripci soustavy soudů, dokázal obhajovat zájmy spotřebitele a popsal možné způsoby chování a jednání, pokud se stane svědkem nebo obětí trestného činu.⁷⁹ Oproti tomu by žák gymnázia měl umět rozlišovat morální a právní normy, znát rozdíly mezi právníčkou a fyzickou osobou, vymežit, kterými situacemi se zabývá občanské soudní a trestní řízení a měl by zvládnout jednat podle platných právních norem.⁸⁰

---

⁷⁸ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 41.

⁷⁹ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 23–24.

⁸⁰ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 41.

Pátým tematickým okruhem v RVP pro gymnázia se nazývá **Mezinárodní vztahy, globální svět**. Především učivem je podobný tematickému okruhu z RVP pro ekonomická lycea **Soudobý svět**, očekávané výstupy jsou ale v obou rámcových programech odlišné. Učivo na gymnáziích je rozděleno do tří témat – evropská integrace, mezinárodní spolupráce a proces globalizace. První téma se zabývá principy a smyslem evropské integrace a zaměřuje se také na Evropskou unii – na integrační proces, podstatu a význam EU a především na veškeré orgány Evropské unie a na společnou evropskou měnu euro. S tímto tématem souvisí i tři očekávané výstupy – žák zdůvodní proces integrace a vysvětlí její důležitost pro Evropu, žák zná orgány EU a dokáže uvést jejich funkce a příklady činností a žák diskutuje o vlivu Evropské unie na členské státy a na život jedinců.⁸¹ Téma integrace, a k tomu navíc i dezintegrace, lze najít i v programu pro ekonomická lycea, které klade důraz především na to, aby žák popsal pozici České republiky v současném světě a také v Evropě. Téma Evropské unie není v učivu popsáno, avšak ve výsledcích vzdělání je uvedeno, že žák vymezí cíle a politiku Evropské unie.⁸² Druhé téma „mezinárodní spolupráce“ v gymnaziálním programu se zaměřuje na nejdůležitější mezinárodní organizace, jako je NATO, OSN a Rada Evropy a požaduje, aby žák znal základní informace o těchto organizacích a aby, stejně jako u EU, uvedl jejich vliv na fungování celosvětové společnosti. Zcela stejné učivo i výsledky vzdělání jsou popsány v programu pro ekonomická lycea, jediné, co je odlišné, je absence Rady Evropy. Poslední téma, „proces globalizace“, které najdeme i na ekonomických lyceích, klade důraz na původ, projevy a následky procesu globalizace a také na současné globální problémy. Od žáka se očekává, že definuje pojem globalizace, na příkladech podá deskripci soudobých globálních problémů a diskutuje o jejich pravděpodobných konsekvencích.⁸³ K těmto tématům přidává ekonomické lyceum ještě učivo „rozmanitost soudobého světa“, které se zabývá kulturou, civilizačními sférami, vyspělými a rozvojovými státy a nejzásadnějšími náboženstvími světa.⁸⁴ Téma náboženství bylo už jednou zmíněno u tematického okruhu Člověk v lidském společenství, gymnázium toto učivo probírá v rámci okruhu Úvod do filozofie a religionistiky.

---

⁸¹ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 42.

⁸² *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 21–22.

⁸³ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 42.

⁸⁴ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum*, pozn. 28, s. 21–22.

Posledním tematickým okruhem v RVP pro gymnázia je **Úvod do filozofie a religionistiky**, který je rozdělen do tří témat – podstata filozofie, filozofie v dějinách a víra v lidském životě. Podstata filozofie se zaměřuje na základní otázky filozofie a na vztah filozofie k náboženství, mýtu, umění a vědě. Druhé téma je věnováno hlavním směrům a etapám filozofie v průběhu jejího vývoje. Téma Víra v lidském životě logicky akcentuje víru, náboženství, církve a sekty, které jsou na ekonomickém lyceu probírány v rámci Člověka v lidském společenství a v rámci Soudobého světa. Zásadními požadavky tohoto okruhu jsou, aby žák:

- chápal základní principy filosofických otázek,
- srovnal názory mýtu, náboženství, umění, vědy a filosofie na svět a člověka,
- charakterizoval zásadní směry filosofie a ke každému směru přiřadil hlavní představitele,
- porovnal názory jednotlivých směrů na základní otázky filosofie,
- diskutoval eticky správně a rozvážně reagoval na stanoviska a postoje ostatních,
- rozpoznal manipulativní záměr v komunikaci s druhými,
- nahlížel na jednání a chování lidí na základě etických norem,
- popsal významná světová náboženství a poznal projevy náboženské intolerance.⁸⁵

Jediné, co se shoduje v okruhu Úvod do filozofie a religionistiky na gymnáziích s tematickým okruhem **Člověk a svět (praktická filozofie)** na ekonomických lyceích, je téma řešení základních filosofických otázek – žáci se seznamují s principy filozofie a poznávají, čím se filozofie zabývá. Další učivo a výsledky vzdělání jsou naprosto odlišné. Obecně lze říci, že okruh Člověk a svět je více zaměřen na praktická témata. Žáci se učí o filosofické etice, kterou mají definovat a objasnit, čím se tento obor zabývá. Dalším učivem pak je etika, její hlavní pojmy, morálka a morální normy a hodnoty a význam etiky v našem životě. Zde rámcový program požaduje, aby byl žák schopen diskutovat o praktických etických záležitostech, tzn. situacích, se kterými se setkává v každodenním životě, v médiích nebo v literatuře. Důležitou součástí tohoto okruhu je také téma morální odpovědnosti, rozhodování, hodnotové orientace a také aktivní participace na dobru ostatních lidí a celé společnosti – žáci by si měli uvědomit, v jaké

---

⁸⁵ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 42.

míře a proč jsou lidé zodpovědní za své chování a jednání a jak jejich chování a jednání ovlivňuje druhé lidi.⁸⁶

---

⁸⁶ *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum, pozn. 28, s. 24.*

Praktická část

4 Porovnání RVP se školními vzdělávacími programy vybraných škol

Předchozí kapitoly teoreticky analyzovaly důležité kurikulární dokumenty, rámcové vzdělávací programy vybraných škol a zařazení Občanského a společensko-vědního základu v RVP pro gymnázia a ekonomická lycea. Následující kapitola se už zabývá deskripcí a analýzou školních vzdělávacích programů Gymnázia Josefa Kajetána Tyla v Hradci Králové a studijního oboru Ekonomické lyceum vyučovaného na Obchodní akademii, Střední odborné škole a Jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky v Hradci Králové. Důraz je kladen především na komparaci rámcových vzdělávacích programů se školními programy a na charakteristiku předmětů, ve kterých jsou probírány tematické okruhy a učivo z Občanského a společenskovedního základu. Zároveň se tato kapitola zabývá tím, zda vybrané školy zahrnují do školních vzdělávacích programů vše, co je u Občanského a společenskovedního základu požadováno. Kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol. První dvě podkapitoly se zabývají jednou z vybraných škol a její výukou Občanského a společenskovedního základu. Poslední dvě podkapitoly provádějí analýzu učebnic používaných na obou školách – podkapitoly porovnávají učivo a očekávané výstupy Občanského a společenskovedního základu s učebnicemi, které jsou uvedeny v tematickém plánu a školním vzdělávacím programem vybraných škol.

4.1 Občanský a společenskovední základ ve školním vzdělávacím programu Gymnázia J. K. Tyla

Gymnázium J. K. Tyla zařazuje Občanský a společenskovední základ do předmětu nazvaného Základy společenských věd. Po konzultaci s ředitelem školy Mgr. Robertem Novákem budu v diplomové práci používat pro srovnání s RVP pro gymnázia tematické plány předmětu Základy společenských věd, protože jsou, na rozdíl od školního vzdělávacího programu, průběžně aktualizovány a přepracovávány podle potřeb školy a žáků.

Tematický plán předmětu *Základy společenských věd* je zpracován po jednotlivých ročnících. Každý ročník popisuje počet hodin předmětu týdně a také udává učebnici, podle které je předmět vyučován. Dále je u každého ročníku vypracována tabulka, která je rozdělena do 6 sloupců. První sloupec jmenuje měsíc, ve kterém je učivo probíráno, druhý sloupec vypisuje vyučovaná témata, třetí sloupec výstupy, poté ve čtvrtém sloupci jsou vyjmenovány pojmy, které se mají žáci naučit. Pátý sloupec slouží učitelům, jsou v něm uvedeny metody a formy výuky využitelné pro dané téma. Tyto metody a formy jsou rozděleny barevně – černě jsou zbarveny metody, které jsou povinné, červeně zvýrazněny jsou zdrojové DUMy a modře pak fakultativní materiály. Poslední sloupec v tabulce vypisuje kompetence, které žák během výuky získá a osvojí si.⁸⁷

Tento předmět je vyučován ve všech ročnících, tzn. od prvního do čtvrtého ročníku. Hodinová dotace se v jednotlivých ročnících liší – v prvním a v druhém ročníku jsou vyučovány dvě hodiny týdně, z toho je jedna hodina dělená, ve třetím ročníku mají žáci tři hodiny týdně, kdy opět je jedna hodina dělená, a ve čtvrtém ročníku jsou opět vyučovány dvě hodiny týdně. Je však důležité zmínit, že ve čtvrtém ročníku je předmět ZSV vyučován pouze v prvním pololetí (tedy do ledna), ve druhém pololetí se ZSV již nevyučuje, dobíhají pouze povinně-volitelné předměty, které si žáci volili na třetí a čtvrtý ročník studia (podrobněji na konci podkapitoly).

V prvním ročníku žáci začínají výuku *Základů společenských věd* oborem psychologie, učí se tedy první tematický okruh *Člověk jako jedinec*. V úvodu je probírán předmět a funkce psychologie a poté následuje dělení psychologie do jednotlivých disciplín. Dalším tématem jsou základní psychické pojmy, kde se žáci učí definovat prožívání, chování, vlastnosti, seznamují se s determinací psychických jevů a introspekci a rozlišují mezi procesem a stavem. Těmito tématy splňuje gymnázium první výstup z RVP, kdy žák chápe odlišnosti v chování lidí a zná faktory ovlivňující psychiku člověka. První učivo „podstata lidské psychiky“ z rámcových programů je probíráno v další části psychologie – učitelé probírají jednotlivé psychické jevy jako je vnímání, představivost, paměť, myšlení, city, emoce, vůle a pozornost. Díky tématu vnímání je splněn i třetí

---

⁸⁷ *Základy společenských věd 1*. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

očekávaný výstup z rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia, tedy žák chápe to, jak lidé vnímají a poznávají sebe, ostatní lidi i okolní svět a také co jejich vnímání může ovlivnit. Na konci prvního pololetí žáci a učitelé přecházejí na psychologii osobnosti, což je v pořadí druhé učivo v RVP pro gymnázia a všechna jeho témata jsou v ŠVP splněna – žáci postupně projdou učivem o obecné charakteristice osobnosti, temperamentu, inteligenci, charakteru, potřebách a motivaci a také jsou probrány rozdíly mezi deprivací a frustrací. Plynule se pak žáci posunou k vývojové psychologii, která je také součástí druhého učiva Člověk jako jedince a splní s ní také druhý očekávaný výstup z RVP – žák vyjmenuje jednotlivé etapy vývoje člověka a objasní, co etapy přinášejí do života jedince. Toto učivo je pak dokončeno tématem psychologie učení probíraného ke konci školního roku, ve kterém se žáci dozvědí o podstatě učení a o metodách efektivního učení. Znalostmi o psychologii učení je dosaženo i čtvrtého výstupu z RVP, ve kterém je požadováno, aby se žák orientoval v metodách a strategiích učení a hodnotil jejich efektivnost pro své vlastní učení. Posledním učivem v rámcovém programu pro gymnázia je „psychologie v každodenním životě“, která je v ŠVP popsána jako jedno z posledních témat probíraných v 1. ročníku pod názvem psychohygiena. Patří sem témata jako zátěžové situace, psychické poruchy a zralá osobnost. Díky této oblasti gymnázium splňuje hned tři očekávané výstupy z RVP – žák zná a ve svém životě používá strategie duševní hygieny, kriticky vyhodnocuje své silné a slabé stránky a tím dospívá k sebepoznání, na základě poznatků poznává druhé a uvede způsoby, jak se lze vyrovnat se zátěžovými situacemi. Je nutné říci, že většina učiva a očekávaných výstupů jsou v tematických plánech zahrnuta. Jediné, co zde chybí, je učivo o systému psychologického poradenství. Na druhou stranu je zde navíc probráno téma úvodu do psychologie a téma psychologických škol a jejich významných osobností.⁸⁸

Do prvního ročníku je také zahrnuta sociální psychologie, ve které je objasněno učivo z tematického okruhu Člověk ve společnosti, konkrétně jsou to: skupinové role, komunikace a interakce a zásady efektivní komunikace.⁸⁹ Tato témata jsou součástí „společenské podstaty člověka“ a „sociální struktury společnosti“ z Člověka ve společnosti a je také dosaženo jednoho z pěti očekávaných výstupů z tohoto okruhu – žák

---

⁸⁸ *Základy společenských věd 1*, pozn. 87.

⁸⁹ Tamtéž.

používá přijatelné způsoby komunikace v kontaktu s druhými lidmi, a konflikty vyřeší adekvátním způsobem a v případě potřeby umí přistoupit nebo navrhnout kompromis.⁹⁰

Ve druhém ročníku gymnázia se žáci posouvají od psychologie k sociologii, tudíž k tematickému okruhu Člověk ve společnosti. Stejně jako v prvním ročníku, tak i ve druhém se začíná s obecným úvodem do sociologie, ve kterém se objasní předmět a funkce sociologie, vztahy sociologie k ostatním vědám, dějiny sociologie a metody a techniky sociologického výzkumu. Ve srovnání s RVP pro gymnázia jsou tato témata navíc, jelikož v rámcovém programu nejsou uvedena. Po obecné charakteristice oboru přicházejí na řadu sociální skupiny a organizace, které kladou důraz na proces socializace, sociální role, sociální skupiny a davové chování. Tato témata jsou uvedena v prvních dvou bodech učiva Člověka ve společnosti – ve společenské podstatě člověka a v sociální struktuře společnosti. Dalším učivem v tematickém plánu je Člověk, kultura a příroda, které se zaměřuje nejen na téma životního prostředí z okruhu Člověk ve společnosti, ale také na průřezové téma Environmentální výchova. Žáci se seznamují s vývojem vztahu člověka k přírodě, s trvale udržitelným rozvojem a ekologickou krizí. Učivo o kultuře, které se zabývá složkami kultury, západní kulturou, mezikulturními vztahy a světovými civilizacemi, se v učivu tematických okruhů ani v očekávaných výstupech nevyskytuje, takže ho gymnázium zařadilo do svého tematického plánu nad rámec RVP.⁹¹

Následující učivo se odklání od okruhu Člověka ve společnosti a kombinuje učivo ze dvou odlišných tematických okruhů. Prvním z nich je Úvod do filozofie a religionistiky. Probírají se zde světová náboženství, která jsou součástí učiva „víra v lidském životě“. Tím je dosaženo posledního očekávaného výstupu z tohoto okruhu, ve kterém je požadováno, aby žák rozeznal jednotlivá světová náboženství. Druhým tematickým okruhem jsou Mezinárodní vztahy, globální svět, ze kterého je vzato učivo o globalizaci a globálních problémech, které souvisí s očekávaným výstupem, aby žák znal projevy

---

⁹⁰ *Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia*, pozn. 15, s. 40.

⁹¹ *Základy společenských věd 2*. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

globalizace a vyjmenoval nejdůležitější globální problémy současného světa a diskutoval o jejich příčinách a dopadech.⁹²

Na konci prvního pololetí se žáci vrací zpět k okruhu Člověk ve společnosti a seznamují se se společenskou stratifikací, sociální strukturou, stratifikačními systémy a sociální mobilitou, které všechny najdeme v učivu „sociální struktura společnosti“. Nedílnou součástí je i téma etnik, národů a ras, které vede k dosažení požadovaného výstupu, aby žáci tolerovali odlišné chování, jednání, hodnoty a normy lidí z odlišných sociálních skupin a porozuměli tomu, k čemu mohou vést předsudky. Navíc jsou zde probírány rozdíly mezi tradiční, moderní a postmoderní společností a také téma genderu a genderových stereotypů. Posledním učivem z oblasti sociologie, zahrnutým v tematickém plánu, je konformita a deviace. Žáci poznávají zásadní sociální problémy, sociální deviace, sociálně-patologické chování a učí se o normách, sankcích a o sociální kontrole.⁹³ Všechna tato témata jsou opět zahrnuta v okruhu Člověk a společnost i v jeho očekávaných výstupech, kdy žáci dokáží vyjmenovat hlavní sociální problémy, důsledky sociálně-patologického chování a chápou důležitost sociální kontroly ve společnosti. Jediné učivo, které v tematickém plánu není zahrnuto a v RVP je popsáno, je téma masmédií.⁹⁴

Od března je ve druhém ročníku probíráno navíc učivo, které v RVP není vymezeno a tudíž pro gymnázia není povinné, a to ekonomie. V dnešní době, kdy se o výuce finanční gramotnosti mluví i na úrovni základních škol, je s podivem, že rámcový vzdělávací program tuto oblast zcela opominul. Ředitel gymnázia zařadil tuto oblast do tematických plánů, využil tedy své možnosti rozšířit výuku nad rámec RVP a poskytnout žákům základní přehled v oblasti finanční gramotnosti.

Ekonomie je v tematickém plánu rozdělena do tří okruhů – tržní ekonomika, stát a ekonomika a ekonomika a my. V rámci Tržní ekonomiky je vysvětlena obecná charakteristika oboru ekonomie, probírány jsou ekonomické systémy, cena, trh, nabídka a poptávka, peníze a také vývoj ekonomického myšlení. Žáci díky tomu pochopí fungování ekonomiky, vztah nabídky a poptávky, popíší složky trhu, porozumí

---

⁹² *Základy společenských věd 2*, pozn. 91.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, pozn. 15, s. 40.

důležitosti konkurence, vyjmenují charakteristiky různých forem peněz a definují cenu jako součet zisku, nákladů a daní. Okruh Stát a ekonomika se zabývá hospodářskou politikou, hrubým domácím produktem, státním rozpočtem, Českou národní bankou, inflací a daněmi. V rámci tohoto učiva je splněno téma nezaměstnanosti, které je požadováno v sociálních fenoménech a procesech v okruhu Člověk ve společnosti. V okruhu Stát a ekonomika žáci uvedou příklady příjmů a výdajů státu a také příklady, jak lidé přispívají do státního rozpočtu a co z něj během života získávají, rozlišují daně, vyznají se v daňovém priznání, definují inflaci a přemýšlí nad jejími důsledky na společnost a občany státu. Poslední téma, Ekonomika a my, se zaměřuje na banky, bankovní soustavu, cenné papíry, burzu, trh práce, zaměstnanecký poměr a formy podnikání. Od žáků je požadováno, aby rozlišovali druhy cenných papírů, diskutovali o možných řešeních schodkového a přebytkového rozpočtu domácností, znali činnosti bank, charakterizovali podnikání, vyjmenovali rozdíly mezi podnikáním a zaměstnáním a kriticky přemýšleli o nabídce vzdělání a profesí ve vztahu k výběru svého studijního zaměření a budoucího povolání.⁹⁵

Třetí ročník gymnázia se zaměřuje na obor politologie, mezinárodní vztahy a na právo, tudíž jsou zde vyučovány tři tematické okruhy z rámcového vzdělávacího programu – Občan ve státě, Občan a právo a Mezinárodní vztahy, globální svět. Látka opět začíná obecným úvodem do politologie, ve kterém je definován obor politologie a jeho vztah k ostatním disciplínám. Objasněny jsou také základní pojmy – politika, ideologie, moc, autorita, politická kultura, politická participace a jednotlivá pojetí politiky. Stejně jako v předchozích dvou ročnících, celý úvod o oboru není zahrnut v RVP pro gymnázia. Po základních charakteristikách přichází učivo o státu, které už je součástí okruhu Občan ve státě pod stejným názvem „stát“, a tematický plán gymnázia splňuje všechna jeho kritéria – žáci se seznamují s definicí, funkcemi a formami státu. Navíc je toto učivo doplněno o teorie vzniku státu, které v okruhu nejsou zmíněny, a také o téma občanské společnosti, které je součástí učiva okruhu Občan ve státě „demokracie“. Ústava ČR, která je v RVP zahrnuta v učivu „stát“, je na gymnáziu probírána později v samostatné kapitole. Díky těmto tématům škola dosahuje tří očekávaných výstupů z rámcového programu – žák charakterizuje jednotlivé formy státu, objasní funkci ústavy ve státě

---

⁹⁵ *Základy společenských věd 2*, pozn. 91.

a chápe rozdělení státní moci do tří nezávislých složek a zná jejich úkoly a pravomoci. První část druhého učiva z okruhu Občan ve státě „demokracie“ je probíráno ihned po látce o státu – žáci se učí o demokracii, definují ji, charakterizují ji, seznamují se s její typologií a rozlišují mezi demokratickými a nedemokratickými režimy, čímž splňují čtvrtý výstup z RVP (žák charakterizuje význam demokracie, rozeznává ji od nedemokratických režimů a srovnává život občana v demokratické a nedemokratické společnosti). Na demokracii navazuje v tematickém plánu učivo o politických doktrínách a ideologiích, které koresponduje s posledním učivem v RVP pro gymnázia, kdy žák se učí o základních charakteristikách ideologie i o jednotlivých ideologiích. Tematický plán přesně vyjmenovává konkrétní ideologie, které mají být probrány – je to liberalismus, konzervatismus, socialismus, komunismus, fašismus, feminismus, environmentalismus, multikulturalismus, anarchismus a nacionalismus. Oproti RVP jsou zde navíc vyučovány rozdíly mezi politickou doktrínou a ideologií. Po učivu „ideologie“ zařazuje tematický plán téma politických stran, politického pluralismu, voleb a volebních systémů, čímž se vrací zpět k učivu „demokracie“ z RVP a tím ho dokončuje. Žáci vysvětlují podstatu pluralismu, charakterizují složky politického spektra, chápou důležitost voleb a objasní možnosti aktivní participace na politickém životě ve státě. Poslední učivo z RVP, které nebylo ještě zmíněno, „lidská práva“, je probíráno spolu s ústavou na konci prvního pololetí a tím je celý okruh Občan ve státě uzavřen. Jediné téma, které oproti RVP chybí v tematických plánech, je téma úřady a funkce ombudsmana.⁹⁶

Od druhého pololetí třetího ročníku žáci přecházejí od politologie k mezinárodním vztahům, tzn. od okruhu Občan ve státě k okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět. Okruh opět začíná obecnou charakteristikou mezinárodních vztahů, ve které se žáci dozvídají, co jsou mezinárodní vztahy, jak se mezinárodní systém vyvíjel a jaké jsou základní pojmy tohoto oboru (např. mezinárodní a zahraniční politika, mír, válka, nebo diplomatický sbor). I když tato témata nejsou v RVP uvedena, škola tím splňuje jeden z očekávaných výstupů daného okruhu – žák zná instituce, na které se může obrátit během pobytu zahraničí a uvede problémy, se kterými se na ně může obrátit. Následuje téma mezinárodních organizací, žáci se dozvídají o jejich podstatě a významu a především se

---

⁹⁶ *Základy společenských věd 3*. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

učí o charakteristikách a činnostech čtyř nejdůležitějších organizací – Evropské unie, Rady Evropy, NATO a OSN. Zároveň je zahrnuta i diskuze o vlivu mezinárodních organizací na členské státy i o výhodách a nevýhodách členství. V rámci tohoto učiva je probráno učivo i očekávané výstupy okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět, s tím, že učivo „globalizace“ a s ním související očekávaný výstup byl probrán ve druhém ročníku.⁹⁷

Od března dochází k posunu od okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět k okruhu Občan a právo, který ihned začíná prvním učivem zmíněným v RVP u tohoto okruhu – právo a spravedlnost. Prvním tématem je tedy význam práva a rozdíly mezi právem a morálkou. K tomu je navíc přidáno učivo o koncepci práva, ve kterém se žáci učí o charakteristikách přirozeného, pozitivního, kodifikovaného a precedentního práva. Tím je splněn první očekávaný výstup tohoto okruhu – žák rozlišuje mezi právními a morálními normami a vysvětlí význam sankcí při jejich porušení. Poté se plynule přechází na druhé učivo z daného okruhu, a to na právo v každodenním životě. Žáci jsou seznamováni s právním řádem ČR, se subjekty práva, s právní způsobilostí, s druhy právních norem a navíc také s historickým vývojem práva. Díky tomu jsou dosaženy tři očekávané výstupy – žák vyjmenuje státní orgány vydávající právní předpisy, odlišuje právnickou a fyzickou osobou a uvede podmínky vzniku a zániku zásadních právních vztahů. Navíc je sem zařazeno téma orgánů právní ochrany (uvedeno až ve třetím učivu okruhu Občan a právo „orgány právní ochrany“), díky kterému žák rozlišuje základní orgány právní ochrany, zná jejich činnosti, a uvede problémy, se kterými se na ně může obrátit. Dále už jsou probírána odvětví práva, a jelikož RVP neuvádí konkrétní odvětví, která mají být na školách vyučována, tak gymnázium si vybírá tato odvětví: vlastnické, rodinné, pracovní a trestní právo. V rámci vlastnického práva se žák naučí charakterizovat důležité podmínky a náležitosti smlouvy a uvede následky neznalosti smlouvy. Se smlouvami se žáci setkávají i u pracovního práva, kdy uvádějí příklady toho, co všechno musí splňovat pracovní smlouva, aby byla platná, na příkladech také demonstrují, jaké jsou možnosti ukončení pracovního poměru. Navíc se seznamují s pravidly bezpečnosti práce. Všechny tyto uvedené výstupy nejsou v RVP uvedeny a gymnázium si je samo začlenilo do tematického plánu. Co však v RVP je a tematický

---

⁹⁷ *Základy společenských věd 3*, pozn. 96.

plán gymnázia to zahrnuje v rámci trestního práva, je téma trestní postižitelnosti, trestného přestupku a činu a průběhu trestního řízení. Touto látkou je právo v tematickém plánu gymnázia ukončeno a je nutno říci, že všechno učivo a očekávané výstupy jsou dosaženy.⁹⁸

Již na konci třetího ročníku (přibližně v první polovině dubna) se přechází na filozofii, tedy na okruh Úvod do filozofie a religionistiky, která pokračuje i v prvním pololetí čtvrtého ročníku. Tento obor začíná opět obecným úvodem a seznamuje žáky s filozofií jako vědou, se základními filozofickými disciplínami, s reflexí světa pomocí náboženství, umění, ideologií, nebo filozofií a s pojmy jako je pochybnost, mýtus, logos, bytí a jsooucnost. Těmito tématy je splněno první učivo z okruhu Úvod do filozofie a religionistiky i první očekávaný výstup, ve kterém je požadováno, aby žák vysvětlil smysl filozofických otázek a srovnal základní principy filozofie, mýtu, umění, náboženství a vědy a vysvětlil jejich reflexi světa. Učivo „filozofie v dějinách“ a s ním spojený druhý očekávaný výstup tohoto okruhu je naplňován do konce výuky předmětu ZSV – po probrání úvodu následuje výuka jednotlivých filozofických směrů od předsokratovské antické filozofie až po myšlenkové směry 20. století. V průběhu této látky se žáci učí o hlavních představitelích směrů a seznamují se s jejich zásadními myšlenkami a názory. Veškeré očekávané výstupy a učivo jsou v tematickém plánu zmíněny v rámci jednotlivých filozofických směrů podle toho, který směr se daným tématem zabýval (etika, vědeckost, vědecké teorie, atd.).⁹⁹

Občanský a společenskovědní základ není vyučován pouze v rámci povinného předmětu ZSV, ale může být žáky zvolen i jako povinně-volitelný předmět. Žáci si povinně-volitelné předměty volí na konci druhého (dvouleté předměty) a na konci třetího (jednoleté předměty) ročníku. V seznamu dvouletých předmětů najdeme tři, které se zaměřují na témata této vzdělávací oblasti – Politologie a mezinárodní vztahy, Psychologie a Základy ekonomie a práva. Navíc si žáci mohou zvolit i předmět Social

---

⁹⁸ *Základy společenských věd 3*, pozn. 96.

⁹⁹ *Základy společenských věd 4*. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

studies in English, který se zabývá průřezem témat ze všech oblastí ZSV a probírá je v anglickém jazyce.¹⁰⁰

4.2 Občanský a společenskovední základ ve školním vzdělávacím programu Ekonomického lycea

Občanský a společenskovední základ je na Ekonomickém lyceu primárně vyučován v předmětu Občanská nauka. Po domluvě s paní ředitelkou Mgr. Janou Vitvarovou budu pro tuto diplomovou práci využívat Školní vzdělávací program Ekonomického lycea, který je k nahlédnutí v elektronické podobě ve školní studovně.

Školní vzdělávací program je zpracován velmi přehledně – každý předmět začíná obecnou charakteristikou, ve které je napsán oficiální název vyučovacího předmětu, obor a forma vzdělání, ve kterém je předmět vyučován, celkový počet vyučovacích hodin za celou dobu studia a také platnost ŠVP (odkdy se předmět podle ŠVP vyučuje). Poté následuje obsáhlejší podkapitola nazvaná „Pojetí vyučovacího předmětu“, která popisuje obecné cíle předmětu, obecnou charakteristiku učiva (zde jsou vypsány vzdělávací oblasti z RVP, kterých se předmět týká), pojetí výuky (tzn. metody a přístupy, které jsou v předmětu využívány), hodnocení výsledků žáků, přínos k rozvoji klíčových kompetencí, mezipředmětové vztahy, a také vypisuje průřezová témata, která jsou v rámci předmětu probírána. Dále už jsou vypsány jednotlivé ročníky, u kterých je vypracována tabulka, která v jednom sloupci analyzuje očekávané výsledky vzdělávání a v druhém sloupci učivo vyučované v daných ročnících.

Občanská nauka je v ŠVP charakterizována v deseti tématech: Člověk v lidském společenství, Člověk jako občan, Člověk a životní prostředí, Člověk a svět práce, Péče o zdraví, Soudobý svět, Člověk a právo, Člověk v dějinách. Kultura a Globální aspekty světové ekonomiky. Metody a přístupy používané ve výuce jsou velmi přesně vypsány a najdeme jich zde 17, mezi nimi např. výklad, řízený rozhovor, diskuze, prezentace, práce s učebnicí a textem, multimediální metody, didaktické hry, brainstorming, názorně-demonstrační metody, skupinové vyučování, projektové vyučování, samostatné

---

¹⁰⁰ *Volitelné předměty*. In: Gymnázium J. K. Tyla [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/pro-studenty/volitelne-predmety>

vyhledávání, nebo různé exkurze a besedy. Při analýze klíčových kompetencí zjistíme, že předmět rozvíjí všechny kompetence vypsané v RVP, a to jak kompetence obecné, tak i odborné. To samé pak platí i pro průřezová témata, která jsou v Občanské nauce také všechna probírána. Na konci jsou uvedeny předměty, jejichž učivo se prolíná s učivem Občanské nauky: dějepis, český jazyk a literatura, právo, biologie, cizí jazyky, zeměpis, účetnictví, ekonomika, písemná a elektronická komunikace, informační a komunikační technologie, studentská společnost, společenskovední seminář, seminář společenské kultury, historický seminář a dějiny kultury.¹⁰¹

Na Ekonomickém lyceu je Občanská nauka vyučována pouze ve třech ročnících – v prvním, druhém a poté ve čtvrtém. Ve všech těchto ročnících mají žáci dvě hodiny Občanské nauky týdně, celkový počet hodin je tedy 188. Na rozdíl od Gymnázia J. K. Tyla vynechává Ekonomické lyceum třetí ročník Občanské nauky, avšak žáci čtvrtého ročníku mají tento předmět až do konce školního roku, kdežto žáci gymnázia s předmětem ZSV končí po prvním pololetí čtvrtého ročníku.¹⁰²

Učivo prvního ročníku je rozděleno do tří témat – Člověk v lidském společenství a Péče o zdraví, Člověk jako občan a Člověk a životní prostředí. Žáci začínají Občanskou nauku tématy, která v RVP pro ekonomická lycea nejsou uvedena, avšak jsou známá z RVP pro gymnázia, a to je Člověk jako jedinec. Žáci se učí o člověku, jeho vývoji, etapách lidského života a o tělesné a duševní stránce lidské osobnosti. Plynule pak přechází k tématu Péče o zdraví, v rámci kterého se seznamují s mediálním obrazem krásy lidského těla a se životními krizemi a díky tomu dosahují dvou výsledků vzdělání z RVP – žák kriticky přemýšlí o mediálním obrazu krásy, hodnotí prospěšné možnosti zdokonalování svého vzhledu a žák rozpozná projevy životní krize a vyjmenuje možná řešení. Po tématu Péče o zdraví je probírána komunikace, společenská výchova a konflikty v mezilidských vztazích a jejich řešení. Tato témata jsou oproti RVP pro ekonomická lycea navíc, jelikož nejsou nikde uvedena, avšak díky tématu konfliktů v mezilidských vztazích škola splňuje jeden výsledek vzdělávání z tématu Péče o zdraví, který požaduje, aby žák aplikoval naučené příkladové možnosti řešení problémů v každodenním životě. S Péčí o zdraví

---

¹⁰¹ Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02. Hradec Králové: 2013, s. 79–83.

¹⁰² Tamtéž, s. 79.

souvisí další probírané učivo – duševní a tělesné zdraví, zdravý životní styl, funkce reklamy a její vliv na životní styl, závislosti a rizikové chování. Tímto učivem je dosaženo dvou výsledků vzdělávání, ve kterých žák charakterizuje vliv psychického a tělesného zatížení na náš organismus a vyzná se v zásadách a principech zdravého životního stylu. Navíc škola vyjmenovává další tři výsledky vzdělávání – žák zná různé druhy závislostí, je zodpovědný za své zdraví a popíše funkce reklamy a její vliv na životní styl. Mezi tato témata je pak vloženo učivo, které je popsáno v oblasti Člověk a právo – kriminalita páchaná mladistvými a kriminalita páchaná na mladistvých. Poté už je probíráno učivo z oblasti Člověk v lidském společenství, ze kterého není nic vynecháno a všechna témata a výstupy jsou v ŠVP popsána. Dokonce se žáci navíc učí o obecné charakteristice oboru sociologie a o umění a vědě, které v RVP uvedené nejsou.¹⁰³

Po ukončení oblasti Člověk v lidském společenství se přechází na oblast Člověk jako občan. Stejně jako u předešlé oblasti je i zde vyučováno veškeré učivo z RVP pro ekonomická lycea a všech výsledků vzdělání je dosaženo. Žáci se nejdříve učí o státu, jeho vzniku a funkcích, poté se seznamují s demokracií, jejími principy a s demokratickým právním státem, následuje Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, politický systém, politika, politické strany, volby, volební systémy, ideologie, terorismus, občanská společnost, občanské ctnosti a multikulturní soužití. V rámci tématu multikulturního soužití je navíc dosaženo dvou výsledků vzdělání z oblasti Člověk v lidském společenství – žák diskutuje o pozitivích a negativích multikulturní společnosti a vysvětlí důvody migrace.¹⁰⁴

První ročník je zakončen tématem Člověk a životní prostředí, ve kterém je probíráno učivo z oblasti Soudobý svět, Člověk jako občan a Člověk v dějinách z RVP. Obecně je charakterizována globalizace a globální krize, dále se žáci dozvídají o politickém radikalismu a extremismu a znovu o terorismu. Navíc jsou sem přidána témata z oblasti Národní a světová ekonomika, ze které jsou probírány sociální problémy lidstva, vztah politiky a ekonomiky a vztah člověka a přírody. I když se učivo shoduje s danými oblastmi, výsledky vzdělávání jsou totožné s výstupy průřezového tématu Člověk

---

¹⁰³ Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02, pozn. 101, s. 84–85.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 85.

a životní prostředí. Pouze tři výsledky vzdělávání jsou stejné s výsledky oblastí Soudobého světa a Člověka jako občana – žák definuje globalizaci, vysvětlí ji na příkladech, kriticky přistupuje k médiím a charakterizuje projevy radikalismu a extremismu.¹⁰⁵ Ostatní výsledky jsou citovány z průřezového tématu – žák vysvětlí postavení člověka v přírodě, popíše vlivy životního prostředí na zdraví a život člověka, zná možnosti ochrany životního prostředí, usiluje o trvale udržitelný rozvoj, aktivně napomáhá ochraně životního prostředí a uvědomí si souvislost mezi lidskými aktivitami a jevy v životním prostředí.¹⁰⁶

Druhý ročník je, stejně jako první ročník, rozdělen do tří témat:

- Soudobý svět,
- Člověk v dějinách a Člověk v lidském společenství,
- Interpersonální komunikace a společenský styk, Péče o zdraví a Člověk a svět práce.¹⁰⁷

První dvě témata souvisí s okruhem Soudobý svět z RVP pro ekonomická lycea. Žáci ve druhém ročníku začínají učivem o mezinárodních vztazích – nejdříve probírají mezinárodní vztahy v souvislosti s Českou republikou, obranu a bezpečnost v České republice, poté se učí o hlavních mezinárodních organizacích NATO, EU a OSN, do kterých jsou začleněny i vztahy ČR k těmto organizacím a obecné pojmy integrace a dezintegrace. Po skončení tématu o mezinárodních vztazích následuje učivo, které je oproti RVP navíc, a to jsou významné dny a státní svátky ČR, církevní rok, lidové obyčeje a významné osobnosti ČR. Poté se školní vzdělávací program vrací zpět k Soudobému světu, kde je dokončeno poslední neprobrané učivo z RVP – nejvýznamnější světová náboženství, ve kterých se žáci seznamují se základními charakteristikami judaismu, křesťanství, islámu a také některých sekt. V rámci těchto témat jsou dosaženy veškeré výsledky vzdělání z rámcového programu, navíc jsou k nim přidány výsledky související s tématy, které v RVP nejsou – žák vysvětlí důležitost poznávání českých dějin, na příkladech doloží politický i kulturní přínos České republiky, vyzná se v církevním roce,

---

¹⁰⁵ Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02, pozn. 101, s. 85.

¹⁰⁶ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum, pozn. 28, s. 56.

¹⁰⁷ Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02, pozn. 101, s. 85–87.

orientuje se v lidových obyčejích a vyjmenuje nejdůležitější osobnosti českých dějin. K tomu jsou ještě připsány výsledky vzdělání z okruhu Člověk v dějinách, které souvisí s deskripcí dějin Československé a České republiky od 1. světové války po vstup ČR do NATO a EU.¹⁰⁸

Závěr druhého ročníku je věnován tématům z psychologie, která podle RVP pro ekonomická lycea nejsou pro tyto školy povinná, avšak hradecké Ekonomické lyceum je do svého ŠVP zařadilo. Žáci poznávají psychologii jako vědu, vymezují její předmět, psychologické disciplíny a metody výzkumu a seznamují se s dějinami psychologie. Poté jsou probírána některá témata z psychologie osobnosti a z vývojové psychologie, následují psychické jevy, vlastnosti, procesy a stavy, které jsou vystředány psychologii učení, ve které žáci charakterizují zákonitosti, druhy a fáze učení. Další část je věnována psychohygieně, která začíná biologickou determinací lidské psychiky a poté se zaměřuje na psychické poruchy, stres, deprivaci, frustraci, těžké životní situace a na duševní hygienu. Posledním tématem je psychologie práce, ve které se žáci seznamují s psychologickým pojmem práce, s režimem práce a s pracovní zátěží.¹⁰⁹

Čtvrtý ročník se zabývá pouze jedním tématem – Člověk a svět, který odpovídá Praktické filozofii z RVP, i když některé učivo je v ŠVP přidáno. Poslední ročník začíná filosofií jako vědou, ve které je vysvětlen vznik filosofie a také hlavní filosofické disciplíny, čímž je dosaženo prvního učiva a prvního výsledku vzdělání, které požaduje, aby žák charakterizoval otázky, které filosofie řeší. Poté jsou ve školním programu zahrnuty dějiny filosofie, tedy jednotlivé filosofické směry, od východní filosofie a antiky až po 20. století, které v RVP pro ekonomická lycea nejsou uvedené. Až v závěru se ŠVP opět vrací k tématům z RVP – žáci poznávají etiku a její předmět a základní pojmy (např. svoboda, zodpovědnost, dobro, zlo, svědomí, lidská důstojnost, morální rozhodování) a diskutují o kritických životních situacích, ve kterých lze vědomosti z etiky využít. Závěr roku je pak znovu zaměřen na víru, náboženství, toleranci a náboženský fanatismus. Veškeré učivo oblasti Člověk a svět z RVP je zde probráno

---

¹⁰⁸ Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02, pozn. 101, s. 85–86.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 86–87.

a také všech výsledků vzdělání je dosaženo. Navíc jsou zde zopakovány a prohloubeny znalosti z okruhu Člověk v lidském společenství v podobě náboženství a víry.¹¹⁰

Posledním okruhem z RVP, který nebyl v žádném ročníku blíže uveden, je Člověk a právo. Důvodem je fakt, že učivo o právu není náplní předmětu Občanská nauka, ale předmětu Právo, které je na Ekonomickém lyceu vyučováno ve třetím ročníku s hodinovou dotací tři hodiny týdně. Tento předmět plně splňuje veškeré požadavky okruhu Člověk a právo z rámcového programu, navíc ještě přidává další témata. V úvodu je probráno právo v nejobecnějším pojetí, tzn., že žáci se učí o právním vědomí, o roli práva ve státě, o právním řádu, systému práva, právních normách a o právních vztazích. Poté žáci opakují učivo prvního ročníku Občanské nauky Ústava ČR a Listina základních práv, které je obsaženo v okruhu Člověk jako občan. V dalších měsících jsou probírána jednotlivá odvětví práva. RVP pro ekonomická lycea požaduje, aby byla vyučována tři odvětví – rodinné právo, správní právo a trestní právo. Všechna tři odvětví jsou v ŠVP zahrnuta, navíc jsou přidána další odvětví – pracovní, rodinné, občanské, obchodní, průmyslové a autorské právo. Dalšími tématy, která jsou oproti RVP navíc, jsou témata občanské soudní řízení, insolvenční řízení, pojištění, odpovědnost za škodu a živnostenský zákon.¹¹¹

U Gymnázia J. K. Tyla bylo uvedeno, že oproti RVP pro gymnázia vyučuje navíc ekonomii. Ekonomické lyceum má logicky ekonomii povinnou a je vyučována v samostatném předmětu Ekonomika. Tento předmět je do rozvrhu zařazen od druhého ročníku (je tedy povinný ve druhém, třetím i čtvrtém ročníku), od třetího ročníku pak přibývá předmět Ekonomika v anglickém jazyce. Je samozřejmé, že učivo, témata a výsledky vzdělání jsou daleko odbornější a podrobnější než na gymnáziu, a jelikož tyto předměty vyučují ekonomové, ne učitelé Občanské nauky, nebude v této práci podrobněji rozebíráno.

Vedle povinných předmětů, Občanské nauky, Práva a Ekonomie, mají žáci možnost si zvolit některý ze čtyř povinně-volitelných předmětů, které se zabývají tématy z Občanského a společenskovedního základu. Všechny čtyři předměty jsou jednoleté,

---

¹¹⁰ Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02, pozn. 101, s. 87.

¹¹¹Tamtéž, s. 181–184.

tzn., že se vyučují pouze ve čtvrtém ročníku. Prvním z nich je Společenskovědní seminář, který se zabývá průřezem témat ze všech společenskovědních oblastí (psychologie, sociologie, politologie, filosofie, kultura, péče o zdraví, etnologie, etika, nebo mezinárodní vztahy) a prohlubuje vědomosti a poznatky, které byly osvojeny v rámci předmětu Občanská nauka. Druhý předmět se nazývá Seminář z psychologie, který klade důraz pouze na psychologická témata. Třetím povinně-volitelným předmětem je Seminář společenské kultury, který si z Občanského a společenskovědního základu vypůjčuje témata z okruhu Člověk v lidském společenství, Soudobý svět, Člověk a právo a Člověk jako občan. Posledním povinně-volitelným předmětem je Společenskovědní seminář v anglickém jazyce, který se opět zabývá tématy z většiny společenských věd a vyučuje je v cizím jazyce.¹¹²

4.3 Analýza učebnic používaných na Gymnáziu J. K. Tyla

Pro výuku psychologie v prvním ročníku je využívána učebnice *Psychologie: příručka pro studenty* od Pavla Říčana. Lze říci, že tematický plán řadí svá témata podle této učebnice. Stejně jako ona, i plán začíná úvodem do psychologie, ze kterého je přeskočena podkapitola o dějinách psychologie, ale i toto téma je zahrnuto v ŠVP, avšak úplně na konci. Následuje kapitola o psychických jevech, které jsou řazeny opět stejně jako v tematickém plánu. Jediné, co je z psychických jevů v tematickém plánu vynecháno, je kapitola o jáství. Další kapitola v učebnici se nazývá „Biologický přístup“ a zaměřuje se na biologické determinanty lidské psychiky. Podle názoru autorky diplomové práce je tato kapitola příliš odborná a biologické faktory jsou zde popsány příliš detailně, avšak základy nutné pro učivo o biologických determinantech lze zde najít a použít v hodinách ZSV. Psychologií učení se zabývá následující kapitola v učebnici a je zde kladen důraz především na teoretickou stránku tohoto odvětví psychologie, a proto je v rámci vyučovacích hodin potřeba se více zaměřit na praktickou aplikaci, která žákům pomůže poznat efektivní strategie a metody učení. Ty pak mohou žáci sami vyzkoušet v průběhu jejich studia a dalšího života. Kapitulu o motivaci lze využít v rámci učiva o osobnosti,

---

¹¹² Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02, pozn. 101, s. 214–267.

jejíž nedílnou součástí je právě vnitřní a vnější motivace a její důležitý vliv na naši osobnost.

Když přeskočíme kapitolu o kognitivní teorii, která není v tematických plánech zahrnuta, dostaneme se ke kapitole „Sociální psychologie“ – z jejích podkapitol lze pro výuku ZSV použít pouze tu o rolích ve skupině a o dyadických mezilidských vztazích. Ostatní témata ze sociální psychologie nejsou v učebnici zahrnuta, což znamená, že učivo o emoční inteligenci i o chybách v sociální percepci musí být vyučováno podle DUMů, které jsou součástí tematického plánu.

Psychologie osobnosti je v učebnici rozdělena do dvou kapitol – první kapitola se zabývá základní charakteristikou osobnosti a jejími vlastnostmi, které jsou uvedeny v tematickém plánu gymnázia, druhá kapitola se zaměřuje na metody poznávání a výzkumu osobnosti, jako je pozorování, rozhovor, nebo projektivní metody, které však na gymnáziu probírány nejsou. Poslední kapitolou učebnice je „Vývojový přístup“, který se zabývá vývojovou psychologií, která je nezbytnou součástí tematického plánu gymnázia a tudíž lze celá využít v hodinách ZSV. Téma psychohygieny nemá v učebnici svou kapitolu, avšak pokud je provedena podrobnější analýza, lze zjistit, že toto téma je v učebnici rozebíráno na více místech u více témat.¹¹³ Navíc je nutno dodat, že tematické plány doporučují mnoho DUMů, které se zabývají jak tématy z učebnice, tak tématy, která v učebnici nejsou uvedena.

Pro obor sociologie ve druhém ročníku je na Gymnáziu J. K. Tyla používána učebnice Miloslava Petruska *Sociologie*. Úvod do sociologie je zde popsán v prvních dvou kapitolách (Pozvání do sociologie a Předmět a struktura sociologie), ve kterých žák najde veškeré pojmy a témata související s obecnou charakteristikou oboru. Téma Sociální skupiny a organizace je vysvětleno až v páté kapitole „Skupinová struktura společnosti“ a z bližší analýzy kapitoly lze poznat, že všechno učivo, které je zmíněno v tematickém plánu, je v kapitole obsaženo v celé šíři. Třetí a čtvrtá kapitola – „Příroda a společnost“ a „Kultura“ – se zabývají tématem člověk, kultura, příroda, kdy se nejprve žáci dozvědí o vývoji vztahu člověka a přírody, poté o životním prostředí, trvale udržitelném rozvoji a ekologické krizi, a pak se dostávají ke kultuře, k jejímu dělení, paradigmátům západní

---

¹¹³ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-406-9.

civilizace a k typům mezikulturních vztahů. Společenská stratifikace je vysvětlena v sedmé kapitole, rozdíly mezi tradiční, moderní a postmoderní společnostmi až v kapitole desáté. Osmá kapitola žákům vysvětluje téma konformity, deviace, stereotypů a sociální kontroly. Co v učebnici chybí, je učivo o světových civilizacích, světových náboženstvích, globalizaci a genderu, avšak je nutno dodat, že stejně jako u psychologie, i zde je k dispozici mnoho DUMů, které tato témata rozebírají, takže učitelé mají dostatek materiálů pro výuku. Z učebnice nejsou probírány dvě kapitoly – „Životní cyklus“, který se zabývá etapami života, manželstvím a rodinou, které byly již probrány v psychologii v prvním ročníku, a „Politické vztahy, problém demokracie“, což jsou témata z politologie a probírají se ve třetím ročníku.¹¹⁴

Ekonomie je vyučována podle učebnice *Společenské vědy pro střední školy*, kterou napsal Jan Horecký a kolektiv. Tržní ekonomika je popsána v kapitole Ekonomický život společnosti, kde jsou zahrnuta všechna témata z tohoto učiva. Jen dějiny a vývoj ekonomického myšlení zde není uveden, takže k probrání tohoto tématu je třeba využít jiné materiály. Stát a ekonomika a Ekonomika a my jsou názvy jak témat, tak i kapitol z učebnice, oboje spolu obsahově zcela koresponduje.¹¹⁵

Obory politologie i mezinárodní vztahy jsou vyučovány podle jedné učebnice – *Politologie* od Romana Davida a lze soudit, že tato učebnice byla vybrána ideálně, protože zpracovává všechna témata, která jsou v rámci těchto oborů probírána. První kapitola „Politologie“ je totožná s úvodem do politologie, kterým začíná tematický plán, a jsou zde zmíněny všechny pojmy a učivo, které mají být v této obecné charakteristice probrány. Z první kapitoly je pak přeskočeno na kapitolu pátou „Stát“, která naprosto koresponduje s druhým tématem z tematického plánu gymnázia. Učivo o demokracii je zcela popsáno v šesté kapitole „Demokracie“, z které se následně přejde na kapitolu devátou, která se zaměřuje na politické doktríny a ideologie. K tématu politické strany a politický pluralismus se poté učebnice vrací ke stejnojmenné kapitole tři a plynule je pokračováno čtvrtou kapitolou „Volby a volební systémy“, která se opět plně shoduje s učivem v tematickém plánu. Poslední učivo z tematického plánu politologie „Ústava

---

¹¹⁴ PETRUSEK, Miloslav. *Sociologie: občanská nauka – základy společenských věd*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-04-26689-4.

¹¹⁵ HORECKÝ, Jan a Martin DRNEK. *Společenské vědy pro střední školy* Brno: Didaktis, 2011. ISBN 978-80-7358-163-3, s. 54–89.

a lidská práva“ je pak vysvětleno v sedmé a osmé kapitole. Veškeré pojmy a témata týkající se mezinárodních vztahů jsou probrány v desáté a jedenácté kapitole – desátá kapitole se zabývá Evropskou unií, její historií, institucemi, jednotnou měnou, vztahem ČR a EU a také vývojem evropské integrace. Oceňuji také to, že v učebnici ve všech kapitolách jsou texty od významných filosofů, politologů a dalších odborníků. Žáci s texty pracují a učí se v nich hledat důležité informace. Navíc je v tematickém plánu uvedeno mnoho DUMů, které mohou být v hodinách ZSV využívány.¹¹⁶

Během výuky práva se žáci i učitelé vrací k učebnici *Společenské vědy pro střední školy* od Jana Horeckého, která byla zmíněna u ekonomie. Celá první polovina této učebnice se zabývá právem a všemi tématy s ním spojenými. První kapitola „Základy práva“ se zaměřuje na veškeré pojmy a učivo zmíněné v tematickém plánu u úvodu do práva. Další dvě kapitoly už rozdělují právo na soukromé a veřejné a charakterizují jednotlivá odvětví práva, která do těchto skupin patří, tzn., že soukromé právo popisuje občanské, rodinné a pracovní právo, a veřejné právo pak právo trestní. U veřejného práva je navíc charakterizováno správní právo, které však v tematickém plánu není uvedeno.¹¹⁷

Filosofie ve třetím i ve čtvrtém ročníku je vyučována podle učebnice *Filosofie*, kterou napsal Ivan Blecha. Obsahově je učebnice totožná s učivem uvedeným v tematickém plánu, avšak látka je zde řazena jiným způsobem. Zatímco tematický plán gymnázia probírá filosofii od antiky až po 20. století a u každého období rovnou zmiňuje všechny filosofické disciplíny, na které byl v jednotlivých obdobích kladen důraz (např. gnoseologie, ontologie, nebo filosofická antropologie), učebnice je napsána tak, že jednotlivé kapitoly se zabývají jednotlivými filosofickými disciplínami. Tudíž jednotlivé filosofické směry a jednotliví filosofové jsou v učebnici uvedeni několikrát a čtenář, žák, nebo učitel je musí hledat podle toho, na kterou disciplínu se chtějí zaměřit. Například Platón je zmíněn jak v kapitole „Filosofie a problém a bytí“, tak i v kapitole „Filosofie a problém poznání“, Aristoteles a jeho myšlenky jsou charakterizovány v kapitole „Filosofie a problém poznání“ i v kapitole „Filosofie a problém člověka“. Jen postmoderní filosofie je popsána pouze v jedné kapitole – „Filosofie dnes“. Výhodou této učebnice je, že stejně jako

---

¹¹⁶ DAVID, Roman. *Politologie: základy společenských věd*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-162-4.

¹¹⁷ HORECKÝ, Jan a Martin DRNEK, pozn. 115, s. 8–54.

Politologie, poskytuje žákům několik filosofických textů, se kterými se žáci mohou učit pracovat.¹¹⁸

4.4 Analýza učebnice používané na Ekonomickém lyceu

Pro výuku Občanské nauky ve všech třech ročnících je používána jedna učebnice *Občanská nauka pro střední odborné školy a studijní obory SOU* od Vladislava Dudáka. Učebnice je rozdělena do šesti kapitol – Od člověka k lidem, Stát a občan, Právo a společnost, Člověk ve světě ekonomie, Jeden svět pro všechny, všichni za jednoho a Jak přemýšlejí filozofové. Každá kapitola je organizována do několika podkapitol. Tyto podkapitoly podrobněji vysvětlují dané téma a jsou zakončeny shrnutím a také testem, který zjišťuje, co si žáci z dané oblasti zapamatovali. Tato učebnice zcela koresponduje s učivem ze školního vzdělávacího programu Ekonomického lycea. Kapitoly jsou řazeny úplně stejně, takže není třeba nic přeskakovat. Jediné dvě kapitoly, které nejsou v rámci Občanské nauky využity, jsou Právo a společnost a Člověk ve světě ekonomie. Pro psychologii, která je vyučována na konci druhého ročníku, je potřeba použít jiné materiály, protože učebnice se na psychologii nezaměřuje tak podrobně jako ŠVP.¹¹⁹

I když učebnice obsahově odpovídá Školnímu vzdělávacímu programu Ekonomického lycea a rozebírá veškerá témata probíraná v Občanské nauce, tak její zpracování není ideální. Poslední vydání učebnice bylo uvedeno na trh v roce 2008 a již neodpovídá trendům moderního pojetí výuky. Učebnice je zaměřená především na předávání znalostí a vědomostí z oboru Občanská nauka, ale ostatní formy a metody výuky zde nejsou využívány. Knížka také z formální a estetické stránky nepůsobí na žáky motivačně zajímavě natolik, aby ji používali k čerpání a získávání nových informací.

Dnešní trh s učebnicemi nabízí moderní učebnice, které jsou výborně zpracované jak po stránce formální, tak i obsahové. Tyto učebnice poskytují žákům zásadní vědomosti z Občanské nauky nejen klasickou výkladovou formou, ale nabízejí k využití i návrhy jiných forem a metod výuky, jako je například skupinová práce, diskuze, práce s textem, nebo využívání rozličných moderních technologií ve výuce. Jedním z příkladů je

---

¹¹⁸ BLECHA, Ivan. *Filosofie*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-147-0.

¹¹⁹ DUDÁK, Vladislav. *Občanská nauka pro střední odborné školy a studijní obory SOU*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-233-3.

učebnicová řada vydaná nakladatelstvím Computer Media. Zpracováno bylo sedm učebnic, které se zaměřují na jeden z tematických celků probíraných v Občanské nauce: Psychologie, Sociologie a média, Právo, Politologie a člověk v mezinárodním prostředí, Náboženství, Filosofie a Ekonomie. Všechny tyto knížky mají schvalovací doložku MŠMT. Obsahové stránky učebnic odpovídají dle vydavatele požadavkům rámcových vzdělávacích programů a také požadavkům státní maturity. Navíc jsou celobarevné a doplněné mnoha grafy, schémata, obrázky a zajímavostmi. Je nutné také dodat, že k učebnici Psychologie byla vydána cvičebnice, která nabízí různá cvičení, úkoly a příklady k tématům z tohoto oboru.¹²⁰

---

¹²⁰ *Občanský spolvěd. základ – Učebnice SŠ – Knihy*. In: Computer Media [online]. 2018 [cit. 02-20-2018]. Dostupné z: <https://www.computermedia.cz/knihy/ucebnice-ss/obcansky-spolecenskovedni-zaklad>

5 Pedagogický výzkum

Poslední kapitola této diplomové práce se zabývá pedagogickým výzkumem. Ten je zaměřen na názory studentů čtvrtých ročníků dvou vybraných středních škol na předmět, který vyučuje Občanský a společenskovědní základ, tzn. Základy společenských věd na Gymnáziu J. K. Tyla a Občanská nauka na Ekonomickém lyceu. Kapitola objasňuje cíle a metody pedagogického výzkumu, seznamuje se strukturou výzkumu, představuje respondenty a tento výzkum vyhodnocuje.

5.1 Cíle a metoda pedagogického výzkumu

Hlavním důvodem výběru tématu pedagogického výzkumu je, že v dnešní době je velmi rozebírána tematika oblíbenosti či neoblíbenosti humanitních a technických oborů nejen u studentů vysokých škol, ale také u studentů škol středních. Z publikace Českého statistického úřadu vyplývá, že žáci a studenti dávají přednost humanitním předmětům a oborům, protože si myslí, že jsou lehčí na pochopení a na naučení, že to jsou předměty, ve kterých není třeba znalost přesných definic, pojmů a vše lze snadno opsat.¹²¹ Občanský a společenskovědní základ nepochybně mezi humanitní předměty patří. Pomocí pedagogického výzkumu je ověřováno, zda tento názor sdílejí i samotní studenti vybraných středních škol.

Cílem tohoto výzkumu je tedy zjistit názory studentů čtvrtých ročníků vybrané střední odborné školy a vybraného gymnázia na předmět Občanská nauka, resp. Základy společenských věd, na jeho jednotlivé tematické okruhy, a tyto názory porovnat. Z tohoto cíle vyplývá i výzkumná otázka: *Jaký je názor žáků vybraných středních škol na předměty ZSV a Občanská nauka?* Tato otázka bude zjišťována pomocí položek, které jsou uvedeny v následujícím přehledu:

- 1) Vybral/a sis ZSV/ON jako maturitní předmět? Pokud ano, proč?
- 2) Které tematické okruhy tě v rámci ZSV/ON nejvíce zaujaly?

---

¹²¹ *Terciární vzdělávání: Studenti a absolventi vysokoškolského a vyššího odborného vzdělávání dle úrovně a oboru vzdělání.* In: Český statistický úřad [online]. 2018 [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/terciarni-vzdelavani-studenti-a-absolventi-vysokoskolskeho-a-vyssiho-odborneho-vzdelavani-dle-urovne-a-oboru-vzdelani>

- 3) Které tematické okruhy tě v rámci ZSV/ON nebavily, přišly ti zbytečné?
- 4) Jsou témata, která bys do tohoto předmětu přidal/a? Pokud ano, napiš která?
- 5) Domníváš se, že využiješ znalosti ze ZSV/ON u přijímacích zkoušek na VŠ?
- 6) Chtěl/a bys ZSV/ON, nebo některou ze společenských věd studovat na VŠ? Pokud jen některé společenské vědy, napiš které.
- 7) Myslíš si, že znalosti ze ZSV/ON využiješ v běžném životě? Pokud ano, napiš alespoň 1 situaci, kde znalosti můžeš využít.

Po prostudování knihy *Pedagogický výzkum* od Petera Gavory a po konzultaci s vedoucí diplomové práce byl pro určení cíle výzkumu vybrán kvantitativní výzkum, konkrétně dotazníkové šetření. Dotazník byl vybrán pro jeho snadnou pochopitelnost pro žáky, jednoduchý výběr odpovědí a z důvodu získání co nejvíce vypovídajících odpovědí.

5.2 Struktura dotazníků a jejich respondenti

Jednotlivé otázky dotazníkového šetření jsou cíleny na obsahovou náplň předmětu – její klady a nedostatky, na význam tohoto předmětu pro další studium žáků a přínos pro praktický život. Z tohoto důvodu bylo nutné při tvorbě otázek, zabývajících se obsahem předmětu, vycházet jak z rámcových vzdělávacích programů obou škol, tak také z ŠVP pro Ekonomické lyceum a z tematických plánů Gymnázia J. K. Tyla. Jelikož gymnázia a ekonomická lycea mají odlišné RVP a tedy i ŠVP, bylo žádoucí vytvořit dva druhy dotazníků tak, aby jednotlivé tematické okruhy odpovídaly jednotlivým Rámcovým vzdělávacím programům i učivu probíraném na obou školách (oba dotazníky jsou součástí Přílohy A a B této diplomové práce).

Dotazník má dvě hlavní části: vstupní část a část s otázkami. První část dotazníku se skládá z názvu dotazníku a z krátké zprávy pro respondenty, ve které se dočtou, kdo dotazník vytvořil a za jakým účelem vznikl. Je zde také zmíněno, že dotazník je zcela anonymní a není nutné, aby se respondenti podepisovali. Na konci této zprávy je poděkování respondentům za jejich ochotu, čas a za co nejupřímnější odpovědi. Druhá část dotazníků obsahuje samotné otázky. Dotazník je složen ze sedmi otázek, z nichž pět otázek je polouzavřených a dvě jsou uzavřené. U uzavřených otázek respondenti mohli zakroužkovat maximálně dvě odpovědi.

Respondenty byli žáci čtvrtých ročníků Gymnázia J. K. Tyla a Ekonomického lycea. Pro vyplnění dotazníků byli vybráni proto, že si v průběhu studia osvojili vědomosti a získali zkušenosti ve všech oblastech Občanského a společenskovedního základu, tzn., že se seznámili se všemi tematickými okruhy, které jsou v obou rámcových vzdělávacích programech uvedeny. Díky tomu mohli vyjádřit svůj názor na Občanský a společenskovední základ jako na celek a v otázkách tedy nemuselo být vynecháno žádné učivo.

Díky souhlasu paní ředitelky Mgr. Jany Vitvarové a pana ředitele Mgr. Roberta Nováka a ve spolupráci s učiteli těchto předmětů, Mgr. Renatou Pitrovou na Obchodní akademii a Mgr. Ondřejem Podeszwou na Gymnáziu J. K. Tyla, jsem mohla dotazníky rozdat žákům osobně v jejich hodinách Občanské nauky a Základů společenských věd. Jelikož na Ekonomickém lyceu je pouze jeden čtvrtý ročník, bylo možné za dobu tvorby diplomové práce rozdat pouze dvě sady dotazníků ve dvou školních rocích 2015/2016 a 2016/2017. Z důvodu, že na gymnáziu je více paralelních tříd, oslovila jsem žáky čtyř tříd maturitních ročníků pouze ve školním roce 2016/2017.

5.3 Vyhodnocení dotazníků

V průběhu vyhodnocování dotazníků byly odpovědi respondentů vyhodnocovány zvlášť pro gymnázium a zvlášť pro Ekonomické lyceum a následně byly tyto odpovědi porovnávány. Celkově z Ekonomického lycea bylo vyplněno 50 dotazníků, avšak z důvodu nezodpovězení některých otázek musely být 3 vyřazeny. Na gymnáziu bylo vybráno celkově 105 dotazníků. Stejně jako na Ekonomickém lyceu, i zde musely být 3 dotazníky vyřazeny z důvodu nevyplněných otázek.

Ve druhé a třetí otázce měli žáci možnost vybrat maximálně 2 odpovědi – většina žáků tuto možnost využila, avšak někteří žáci zakroužkovali pouze 1 odpověď. Z tohoto důvodu celkový počet odpovědí neodpovídá celkovému počtu respondentů, ale znázorňuje, kolikrát byl daný tematický okruh vybrán. Podobně vyhodnocována je i šestá otázka, ve které žáci psali více než 1 odpověď.

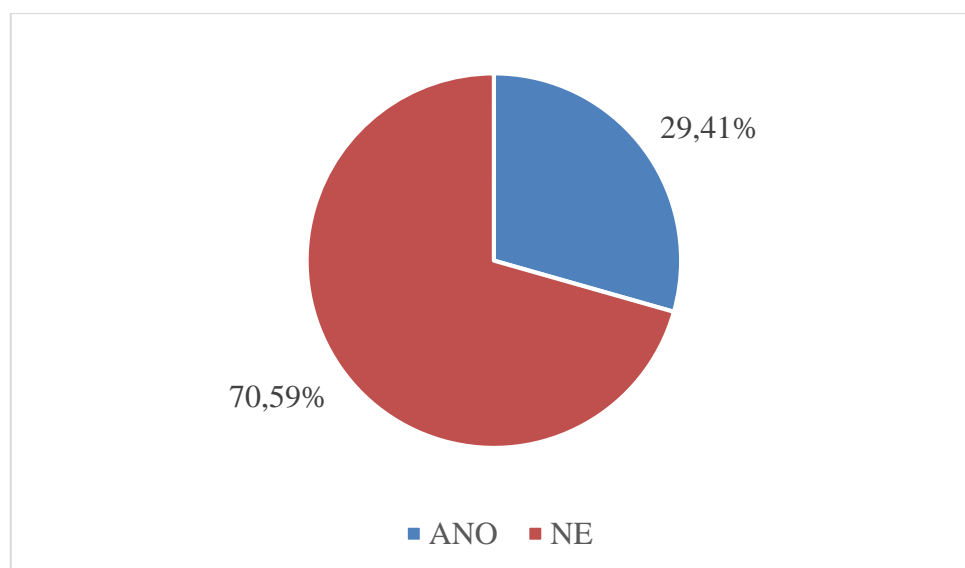
5.3.1 Otázka č. 1: Vybral/a sis Občanskou nauku nebo ZSV jako maturitní předmět? Pokud ano, proč?

Jak je znázorněno v Grafu č. 1, na gymnáziu chce ze ZSV maturovat téměř třetina žáků čtvrtých ročníků. Důvody k výběru tohoto předmětu byly různé – nejčastěji žáci uváděli, že je předmět baví (18 respondentů), že chtějí tento obor studovat na vysoké škole (12 respondentů), a také že předmět potřebují k přijímacím zkouškám na vysokou školu (7 respondentů). Dále 3 žáci napsali, že ZSV si vybrali proto, že je to pro ně „nejmenší zlo“. Naopak 70,59 % žáků si ZSV jako maturitní předmět nevybralo.

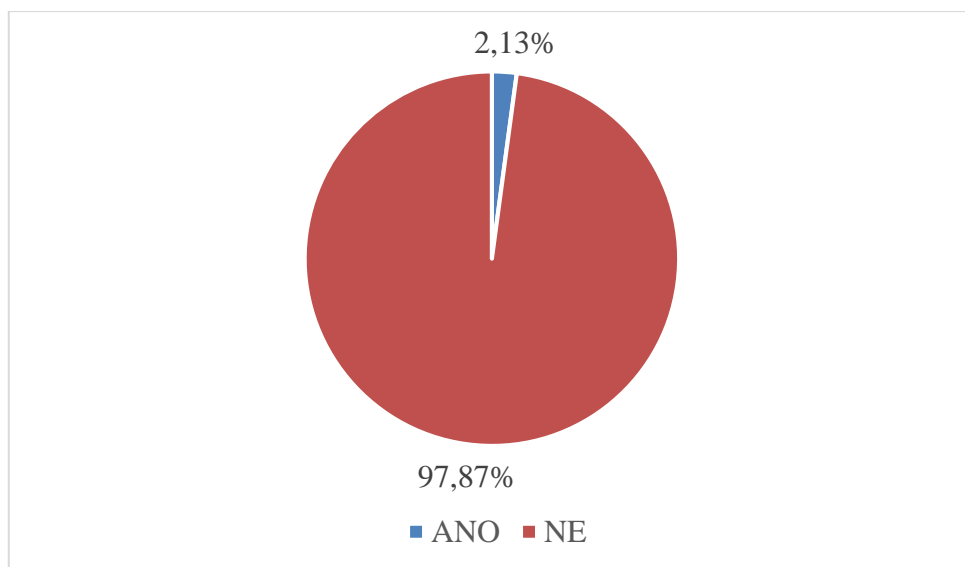
Z Grafu č. 2 vyplývá, že většina žáků z Ekonomického lycea odpověděla, že z tohoto předmětu maturovat nechtějí. I když žáci nemuseli psát své důvody, tak 2 žáci uvedli, že Občanská nauka má příliš mnoho odvětví, další 2 žáci připsali, že Občanská nauka je předmět, ve kterém by se toho museli hodně učit. Pouze 1 žák uvedl, že chce maturovat z Občanské nauky, protože ho zajímá psychologie, kterou chce studovat na vysoké škole. Avšak k tomu připsal, že se tohoto předmětu bojí, protože je zde mnoho učiva.

Z vyhodnocení první otázky vyplynulo, že většina oslovených žáků ze ZSV nebo Občanské nauky maturovat nechce. Podstatně menší zájem o tento humanitní předmět projeví žáci z Ekonomického lycea, kde si Občanskou nauku jako maturitní předmět vybral pouze 1 respondent.

Graf č. 1: ZSV jako maturitní předmět na Gymnázium J. K. Tyla

Graf č. 2: Občanská nauka jako maturitní předmět na Ekonomickém lyceu

5.3.2 Otázka č. 2: Která témata tě v rámci Občanské nauky nebo ZSV nejvíce zaujala?

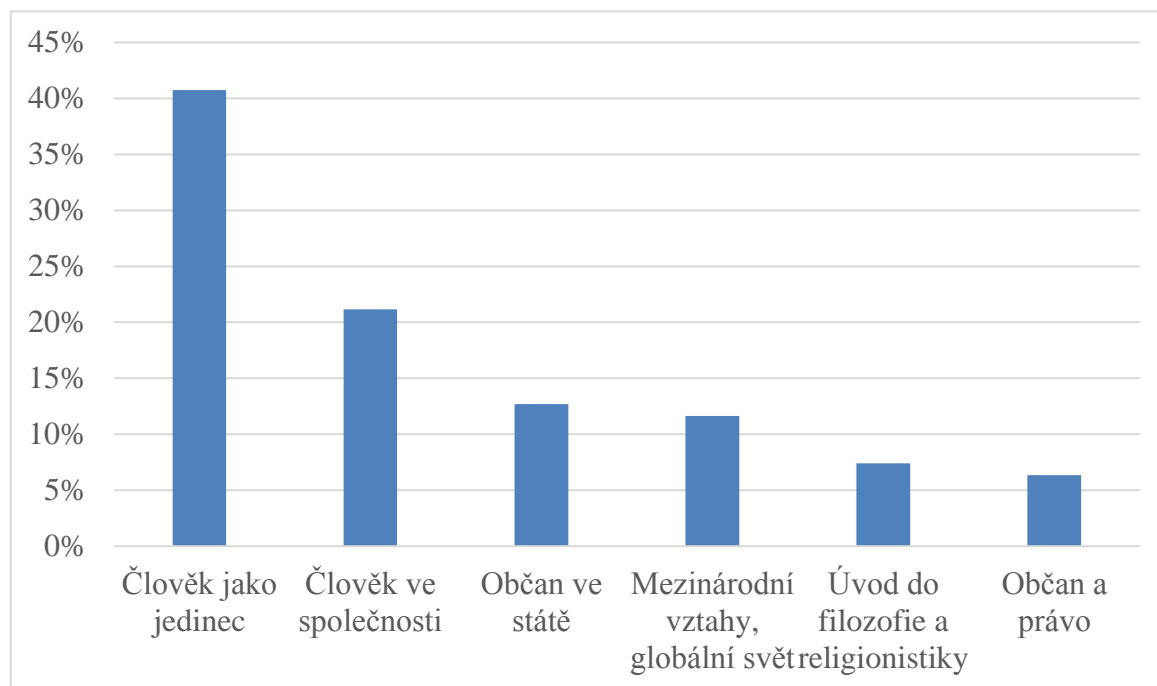
Na gymnáziu jako nejoblíbenější vyšel okruh Člověk jako jedinec se dvěma pětinaми odpovědí, více než pětinu dostal okruh Člověk ve společnosti a na třetím místě s 12,7 % skončil okruh Občan ve státě. Pořadí všech okruhů je uvedeno v Grafu č. 3.

Více jak třetinu hlasů žáků Ekonomického lycea získal tematický okruh Člověk jako jedinec, čímž se stal nejoblíbenějším. Více než pětinu hlasů pak obdržel okruh Soudobý svět a jako třetí nejoblíbenější se stal okruh Člověk v lidském společenství s 19,75 % hlasů. Celkový přehled znázorňuje Graf č. 4.

Po porovnání odpovědí bylo zjištěno, že žáci obou škol preferují tematický okruh Člověk jako jedinec. Nabízí se několik důvodů, proč je tato část Občanského a společenskovedního základu u žáků nejoblíbenější. Prvních z nich je, že psychologie se zaměřuje na samotného člověka a její témata jsou žákům blízká (mají zkušenosti ze svého vlastního života nebo ze svého okolí). Proto mohou být žáci motivováni se danou problematikou zabývat. Dalším důvodem může být, že psychologie je žádaným oborem na vysokých školách a někteří žáci se jí chtějí dále věnovat (viz otázka 6 z dotazníku).

Podobné procento odpovědí (na obou školách přibližně pětina) bylo pro okruh Člověk ve společnosti a Člověk v lidském společenství, které jsou si obsahově podobné. Avšak na lyceu se umístil až na třetím místě, po okruhu Soudobý svět.

Graf č. 3: Oblíbené tematické okruhy žáků Gymnáziu J. K. Tyla

Graf č. 4: Oblíbené tematické okruhy žáků Ekonomického lycea

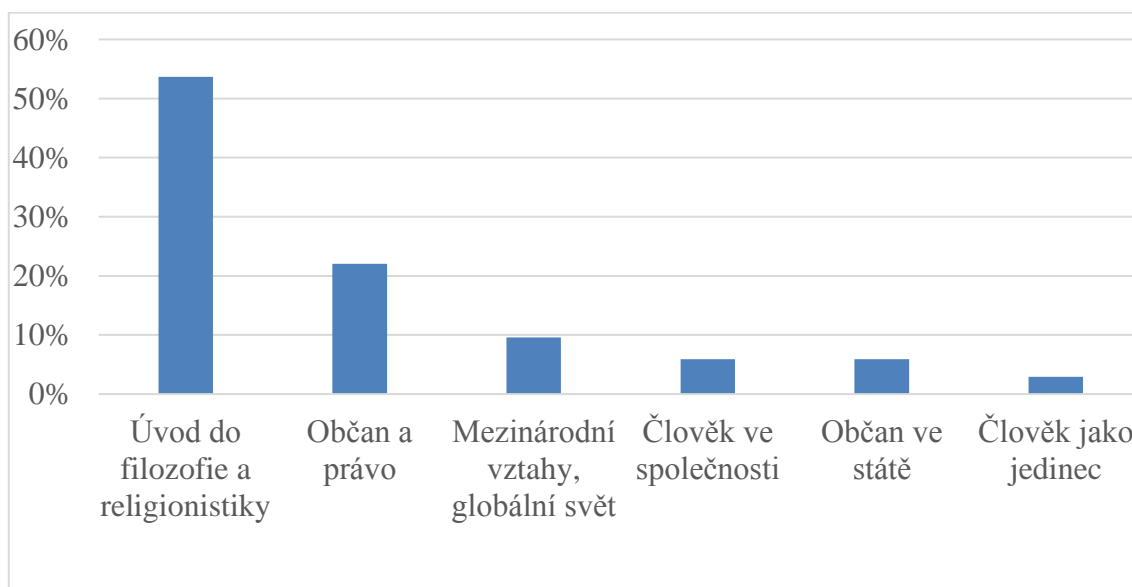
5.3.3 Otázka č. 3: Která témata tě vůbec nebavila, přišla ti zbytečná?

Jak vyplývá z grafu č. 5, více jak polovina odpovědí žáků Gymnázia J. K. Tyla byla pro okruh Úvod do filozofie a religionistiky jako nejméně oblíbený. Okruh Občan a právo byl uveden ve více než pětině odpovědí, následoval okruh Mezinárodní vztahy, globální svět, který získal 9,56 %.

Graf č. 6 ukazuje, že na Ekonomickém lyceu žáci vybrali jako nejméně oblíbené tyto tematické okruhy: Člověk a svět, Člověk a právo, Člověk jako občan a Soudobý svět.

Ze srovnání obou škol vyplývá, že nejméně oblíbenými jsou obsahově podobné okruhy Úvod do filozofie a religionistiky a Člověk a svět. Hlavními důvody mohou být obsah tematického okruhu a jeho pojetí. Na středních školách je filosofie probírána převážně formou výkladu nebo práce s texty, ve kterých jsou představována jednotlivá období a jejich hlavní představitelé se stěžejními myšlenkami. Je zajímavé, že tento výsledek neodpovídá předchozí otázce, ve které vyšlo, že nejméně oblíbeným okruhem je okruh Občan a právo, respektive Člověk a právo. Ty však na obou školách obsadily druhé místo. Podobný počet procent odpovědí získaly i okruhy Mezinárodní vztahy, globální svět a Soudobý svět, které se zaměřují na podobná témata. Nejméně hlasů na obou školách dostal okruh Člověk a jedinec. Tento výsledek se shoduje s předešlou otázkou, ve které byl tento okruh zvolen jako nejoblíbenější.

Graf č. 5: Neoblíbené tematické okruhy žáků Gymnázia J. K. Tyla

Graf č. 6: Neoblíbené tematické okruhy žáků Ekonomického lycea

5.3.4 Otázka č. 4: Jsou nějaká témata, která bys do ZSV nebo Občanské nauky přidal/a? Pokud ano, která?

V této otázce žáci měli sami vymyslet, zda jsou nějaká témata, která by do předmětu přidali. Na Gymnáziu J. K. Tyla záporně odpovědělo 64,71 % respondentů a 12,75 % napsalo, že neví. Na Ekonomickém lyceu čtyři pětiny žáků použily zápornou odpověď a pouze 1 žák odpověděl „nevím“.

V kladných odpovědích se neobjevilo žádné téma, které by výrazně upřednostnilo více respondentů. Všechna témata získala 1, 2, nebo maximálně 3 hlasy. Žáci Gymnázia J. K. Tyla navrhovali tato témata:

- finanční gramotnost,
- moderní dějiny,
- etnologie,
- ideologie,
- logika,
- religionistika,
- více ekonomie,
- více mezinárodních vztahů.

Oproti tomu žáci Ekonomického lycea uváděli tato témata:

- ovlivňování médií,
- smysl života a podstata bytí,
- člověk v běžných životních situacích,
- aktuální dění ve světě,
- více etiky,
- více psychologie.

5.3.5 Otázka č. 5: Domníváš se, že využiješ znalosti ze ZSV nebo z Občanské nauky u přijímacích zkoušek na VŠ?

Názory žáků Gymnázia J. K. Tyla ohledně využití učiva u přijímacích zkoušek byly vyrovnané – přesně polovina respondentů odpověděla, že znalosti ze ZSV se jim pomůžou u přijímacích zkoušek. Na Ekonomickém lyceu více než polovina žáků napsala, že tento předmět u zkoušek na VŠ nevyužijí, jen dvě pětiny žáků si myslí, že znalosti z Občanské nauky se jim budou hodit.

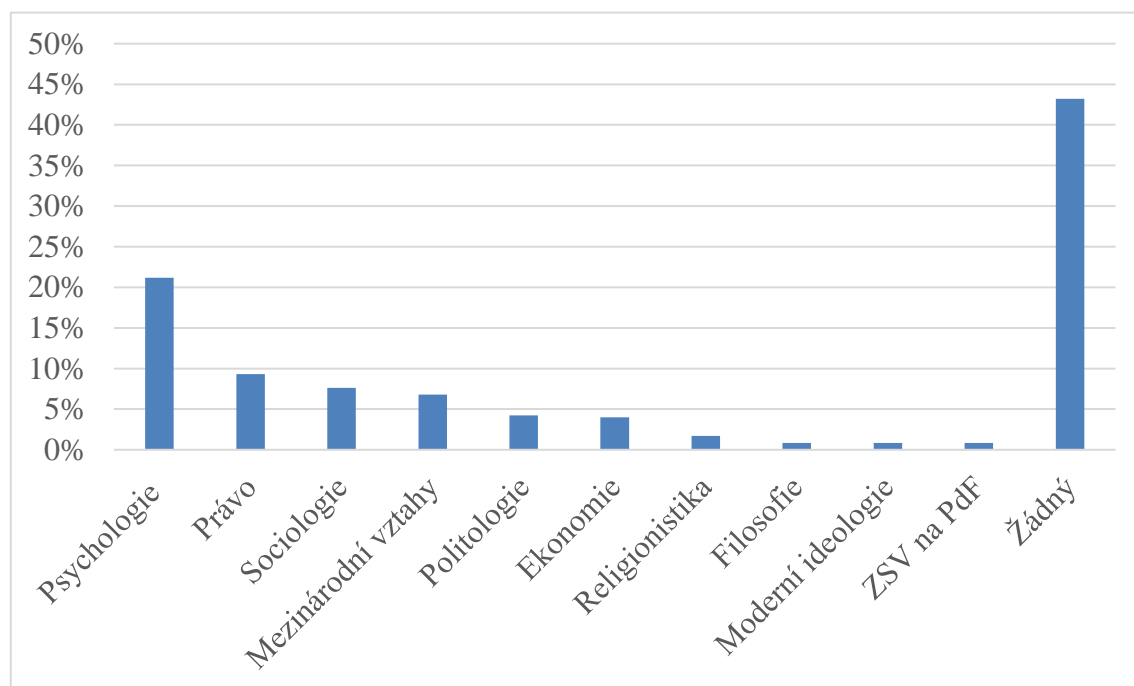
5.3.6 Otázka č. 6: Chtěl/a bys ZSV nebo Občanskou nauku (nebo některou ze společenských věd) studovat na VŠ? Pokud jen některé ze společenských věd, tak napiš které.

Z Grafu č. 7 je vidět, že na Gymnázium J. K. Tyla bylo 43,22 % odpovědí záporných. Žáci, kteří by se dále chtěli věnovat společenským oborům, nejčastěji uváděli psychologii (26,53 %), právo (9,32 %) a sociologii (7,63 %). Jen malé zastoupení měly tyto obory: mezinárodní vztahy, politologie, ekonomie, religionistika, filosofie, moderní ideologie a ZSV na pedagogických fakultách.

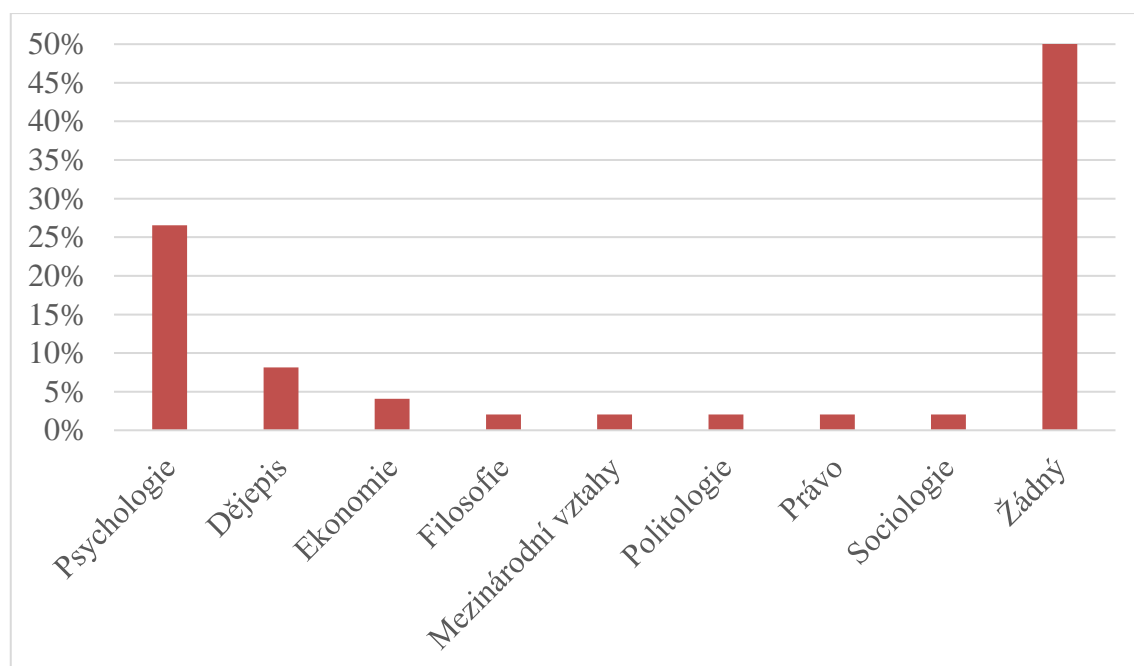
Na Ekonomickém lyceu byla záporných odpovědí více jak polovina. Pokud by si žáci vybrali nějakou společenskou vědu pro vysokoškolské studium, byla by to psychologie, která získala třetinu hlasů. Po psychologii následoval dějepis (8,16 %), další obory získaly méně než 5 %. Překvapující bylo, jak málo žáků napsalo, že by chtěli jít po Ekonomickém lyceu studovat ekonomii, tedy obor, který na střední škole studují. Podrobnější výsledky jsou znázorněny v Grafu č. 8.

Na obou školách bylo zjištěno, že více žáků nechce v budoucnosti studovat společenské vědy. Když už by se žáci pro tyto vědy rozhodli, tak by si vybrali obor psychologie. Jak už bylo zmíněno výše, obor Psychologie je žádaným studijním oborem na mnoha vysokých školách v České republice.

Graf č. 7: Předpokládaný společenskovědní studijní obor na VŠ žáků Gymnázia J. K. Tyla

Graf č. 8: Předpokládaný společenskovědní studijní obor na VŠ žáků Ekonomického lycea

5.3.7 Otázka č. 7: Myslíš si, že znalosti ze ZSV nebo Občanské nauky využiješ v běžném životě? Pokud ano, napiš alespoň 1 situaci, kde znalosti můžeš využít.

Na gymnáziu záporně odpověděla ani ne desetina respondentů, na Ekonomickém lyceu pak pětina žáků. Necelá 3 % respondentů z obou škol si nebyla využitím nabytých znalostí v budoucnu jistá. V kladných odpovědích psali žáci stejné komentáře, avšak počet žáků, kteří danou odpověď uvedli, se lišil.

Na gymnáziu nejčastěji žáci odpovídali, že ze ZSV využijí znalosti z práva (38,24 %), konkrétně vyjmenovávali tyto situace: znalost zákonů, u soudů, znalost podmínek smluv, pokuty, nebo řešení situací. Tento výsledek je velmi zajímavý, protože právě okruh Občan a právo v předešlé otázce vyšel jako druhý nejméně oblíbený okruh ze všech. Avšak v této otázce učivo z tohoto okruhu vyšlo jako nejvíce využitelné v praktickém životě. Stejná témata se objevila i na Ekonomickém lyceu, ale napsala je pouze desetina respondentů.

Žáci Ekonomického lycea nejvíce vyjmenovávali témata, která souvisí se společenskými událostmi, etiketou, zásadami slušného chování, jednáním s okolím a s komunikací. Toto učivo uvedla více než pětina žáků. Na gymnáziu stejné okruhy vypsal 14,71 % žáků a bylo to druhé nejčastěji zmiňované téma.

Žáci Gymnázia J. K. Tyla se dále shodli na dalších dvou oborech, ze kterých mohou své znalosti využít v každodenním životě. Prvním z nich byla politologie, jejíž témata uvedla více než třetina respondentů. Napsali, že své znalosti mohou použít v těchto situacích: volby, práva a povinnosti občanů, porozumění politickým systémům a ideologiím a pochopení dění v České republice a ve světě. Druhým oborem byla psychologie, kdy 15,69 % žáků uvedlo, že znalosti z ní mohou využít pro vnímání a poznávání člověka a jeho podstaty, pro pochopení davového chování, porozumění okolí a pro orientování se v běžném každodenním životě. Jak politologie, tak i psychologie se objevily v odpovědích žáků Ekonomického lycea, ale jejich četnost nebyla až tak výrazná – témata politologie vypsal pětina žáků a psychologii uvedla ani ne desetina žáků.

Žáci obou škol vypsali další stejné situace, ve kterých se jim budou hodit znalosti z Občanské nauky a ze ZSV, ale jejich četnost už nebyla tak vysoká. Žáci se shodli na následujících situacích:

- porozumění mezinárodním vztahům,
- funkce orgánů EU,
- ekonomie,
- sociologie,
- náboženství,
- všeobecný rozhled,
- tvorba vlastního názoru,
- kritické myšlení,
- metody lepšího učení.

5.3.8 Shrnutí

Závěrem lze říci, že žáci obou vybraných škol si myslí, že předměty Občanská nauka a ZSV nejsou jednoduché – mají mnoho odvětví a informací, které se žáci musí naučit. Je nutné také dodat, že o studium Občanského a společenskovedního základu nebo oborů, ze kterých je tento okruh složen, není v oslovených čtvrtých ročnících velký zájem – polovina všech dotázaných nechce společenské vědy na VŠ studovat. Pokud se však žáci rozhodli nějaký společenskovední obor dále studovat, vybrali si jednoznačně psychologii. S tím souvisí i oblíbenost jednotlivých tematických okruhů, kde vyšlo, že nejoblíbenějším okruhem je Člověk jako jedinec, který se zaměřuje právě na učivo z oblasti psychologie. Naopak nejméně oblíbeným okruhem se stal Úvod do filosofie a religionistiky, který se zabývá především dějinami filosofie.

Závěr

Cílem předkládané diplomové práce bylo porovnat rozdílnosti pojetí a odlišnosti přístupu tematického okruhu Občanský a společenskovední základ na dvou různých typech středních škol – gymnáziu a SOŠ, a to na úrovni RVP, ŠVP, resp. tematických plánů, hodinových dotací, výstupů i plnění požadovaných kompetencí. Dále se práce zaměřila i na zhodnocení používaných učebnic ve vztahu k probíranému učivu, ale i z hlediska souladu s moderními trendy výuky a jejich atraktivnosti pro žáky. V závěru práce jsou zpracovány výsledky dotazníkového šetření mezi žáky čtvrtých ročníků obou škol, které zjišťovalo přístup žáků k daným předmětům.

V první kapitole byly zanalyzovány základní kutikulární dokumenty, tedy Bílá kniha, RVP a ŠVP na obecné úrovni, jejich funkce a význam v systému dokumentů českého školství. Rámcové vzdělávací programy byly detailněji rozebrány ve druhé kapitole. V té byla provedena komparace RVP pro oba vybrané typy škol. Při porovnání programů byly viditelné rozdíly už v samotném formálním i grafickém zpracování RVP, velké rozdíly lze vysledovat i v preciznosti a stylistice obou dokumentů. RVP pro gymnázia je zpracován na vysoké úrovni po všech výše uvedených stránkách, v souladu s předpokladem, že RVP jsou primárně určeny pro ředitele škol, pedagogy a užší odbornou veřejnost. Dle mého názoru je ale RVP pro ekonomická lycea, byť grafická a formální stránka není tak precizní, čitelnější a srozumitelnější pro případného řadového čtenáře, např. rodiče nebo budoucího žáka. Po obsahové stránce jsou patrné rozdíly v klíčových kompetencích obou typů škol, v RVP pro ekonomická lycea lze vysledovat více kompetencí obecných, propracovanější jsou pak kompetence odborné vzhledem k odbornosti školy. Ve vzdělávacích oblastech obou škol jsou rozdíly minimální. Velké odlišnosti vyplynuly z porovnání průřezových témat, pouze dvě lze považovat za obsahově shodná.

Třetí kapitola se zaměřila na Občanský a společenskovední základ v obou RVP. Na rozdíl od RVP pro gymnázia, kde je tato oblast jednoznačně specifikována, v RVP pro ekonomická lycea ho lze vysledovat z tematických okruhů, učiva a výsledků vzdělávání. Zásadním rozdílem je pojmosloví tematických okruhů, které jsou si však obsahově velmi blízké. To umožnilo a zjednodušilo porovnávání dotazníkového šetření mezi žáky obou

škol. Oproti očekávání není v RVP pro gymnázia vůbec zmíněna ekonomie, finanční gramotnost nebo jakkoli příbuzné téma, v RVP pro ekonomická lycea chybí okruh, který by se věnoval tématům z psychologie. Ostatní okruhy jsou pro oba typy škol v základních parametrech shodné, s podobným učivem i očekávanými výstupy.

V další části práce byly porovnány požadavky RVP obou typů škol s ŠVP, s náplní předmětů, které se věnují výuce Občanského a společenskovedního základu, zanalyzována byla náplň předmětů a plnění očekávaných výstupů. Na gymnáziu jsem po poradě s ředitelem školy pracovala s tematickými plány. I když je ŠVP živý dokument, který mají školy možnost upravovat, doplňovat a měnit, škola zpracovala ŠVP, ale pro potřebu pedagogů i tzv. tematické plány, které specifikují učivo a očekávané výstupy a jsou velkou pomocí pro každého učitele při přípravě na výuku. Na Ekonomickém lyceu tuto roli zcela plní precizně vypracovaný ŠVP s přesně formulovanými očekávanými výstupy i probíraným učivem.

Obě školy splňují očekávané výstupy a kompetence a jejich ŠVP, resp. tematické plány naplňují v celém rozsahu požadavky RVP. Gymnázium plní všechny okruhy v rámci jednoho předmětu – Základy společenských věd, na Ekonomickém lyceu v předmětu Občanská nauka a ve dvou samostatných odborných předmětech – Ekonomie a Právo. Oba dva hlavní předměty, ZSV a Občanská nauka, mají na obou školách rozdílné zařazení do jednotlivých ročníků a jiné hodinové dotace.

Nelze nezmínit a kladně hodnotit zařazení samostatného bloku základů ekonomie na gymnáziu, a to nad rámec požadavků RVP. Prostřednictvím probíraných témat z ekonomie žáci rozvíjí schopnosti a dovednosti v oblasti finanční gramotnosti. Toto, dnes tolik zmiňované a diskutované, téma zcela chybí v RVP pro gymnázia, což lze označit jako jejich nedostatek a aktuálně možná jeden z důvodů k možné revizi. Ekonomické lyceum tuto problematiku řeší v samostatných ekonomických předmětech, které vyučují odborní pedagogové.

Lyceum naopak přidává, oproti RVP, tematický okruh Člověk a jedinec, tedy učivo z oblasti psychologie, které je poté žáky čtvrtého ročníku zmiňováno jako přínosné, zajímavé, oblíbené a jedno z těch, které by chtěli dále rozšiřovat a případně se mu

i věnovat při svém dalším studiu. Nelze tedy nehodnotit tento krok jinak, než jako velmi šťastný a pozitivní.

Další nadstavbou obou škol jsou pak nabízené povinně-volitelné předměty, které mohou studium Občanského a společenskovědního základu dále rozšířit a prohloubit, a to jak v češtině, tak i v anglickém jazyce.

Čtvrtá kapitola hodnotila i učebnice, používané k výuce předmětů ZSV a Občanská nauka. Na gymnáziu byly v tematických plánech uváděny pro jednotlivé oblasti výuky nejen různé učebnice, většinou novějších vydání, ale např. i odkazy na tzv. DUMy. Jmenované učebnice poskytují materiály k samostudiu, témata k diskuzím, učí žáky pracovat s texty a porozumět jim. Vzhledem k tomu, že k výuce je používáno více učebnic, všechno probírané učivo je v nich obsaženo, žáci v nich naleznou základní informace i spoustu kapitol nad rámec požadovaného. Oproti tomu výuka na lyceu využívala během celého studia pouze jedinou učebnici staršího data vydání. Obsahově sice plně koresponduje s výukovými tématy po celou dobu studia (možná proto pedagogové nevyhledávali jinou možnost), učebnice je už v dnešní době dávno za zenitem svých kvalit, a to jak po stránce grafické, stylistické i formální, nerespektuje moderní pojetí výuky a pestrost jejich forem a zcela určitě ani nemotivuje žáky k práci s ní. Zde bych se přikláběla k možnosti vyměnit učebnici za novější a modernější – navrhnout lze např. učebnicovou řadu od vydavatelství Computer Media, které vydalo pro jednotlivé okruhy učebnice, které splňují současné požadavky moderního výukového zdroje.

Poslední kapitola zpracovala pedagogický výzkum mezi žáky čtvrtých ročníků obou dvou typů škol a zjišťovala jejich názor na obsahovou náplň předmětů, zájem o maturitu z tohoto předmětu, jeho využití pro další studium, pro život a možnosti, jak obsah a smysl předmětu vylepšit. Bylo překvapivé, že odpovědi na otázky, které požadovaly od žáků vyjádřit svůj vlastní názor, byly ve velké většině shodné nebo velmi podobné. I když ve společnosti převládá názor, že současní žáci a studenti daleko více tíhnou ke studiu humanitních předmětů a věd, kam jistě oba předměty patří, zájem o maturitu z tohoto předmětu nebyl na žádné ze škol nijak velký. Většinu žáků odradilo, dle jejich odpovědí, příliš paměťového učení, především v oblasti filosofie. Tu žáci považovali z tohoto pohledu za celkově nejméně oblíbenou, neviděli v jejím studiu žádný smysl ani význam

a využití pro každodenní život. Zde tedy vidím prostor, a začít je nutné zřejmě již v náplni studia na pedagogických fakultách, pro hledání metod a způsobů, jak zatraktivnit pro současnou generaci tuto disciplínu, aby nebyla, z jejich pohledu, jen memorováním velkého množství informací, a najít možnosti přenesení nabytých vědomostí do běžného života.

Oproti tomu žáci obou škol pozitivně hodnotili ty oblasti učiva, které byly z jejich pohledu lehce a dobře využitelné v praktickém životě – psychologii a sociologii, připouštěli i jejich další rozšíření a prohloubení. Překvapivé bylo, že okruh Právo vyšel u obou škol jako jeden z nejméně oblíbených, ale jeho učivo a znalosti z něj žáci nejčastěji zmiňovali jako dobře využitelné v jejich dalším životě.

Závěrem lze tedy shrnout, že obě dvě školy zvládly na dobré úrovni zpracování vlastních ŠVP, do kterých zapracovaly všechny požadavky, vyplývající z RVP pro dané typy škol. Poznatky z mé vlastní pedagogické praxe, ale i z požadavků samotných žáků, které vplynuly z dotazníků, akcentují větší příklon a propojení jednotlivých oblastí společenského základu s praktickým využitím získaných znalostí, vědomostí a kompetencí. Tomu je třeba věnovat pozornost nejen ve školních dokumentech na všech úrovních, ale i v přípravě budoucích pedagogů tohoto předmětu. Je dobré, že žáci středních škol přemýšlí a hledají význam svého studia pro další život a dokáží ocenit účelnost a smysluplnost studovaných předmětů. V tom vidím pro Občanský a společenskovědní základ, ať už je vyučován v kterémkoli z předmětů, velký obsahový potenciál a možnost dalšího tematického rozšiřování.

Seznam literatury

BĚLECKÝ, Zdeněk. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

BLECHA, Ivan. *Filosofie*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-147-0.

DAVID, Roman. *Politologie: základy společenských věd*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-162-4.

DOUBKOVÁ, Anna a Karel TOMEK. *Manuál koordinátora tvorby školního vzdělávacího programu*. Stařeč: INFRA, 2005. ISBN 80-86666-28-X.

DUDÁK, Vladislav. *Občanská nauka pro střední odborné školy a studijní obory SOU*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-233-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6

Glossary of summaries. In: EUR-Lex [online]. 2018 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/white_paper.html?locale=en

Harmonogram. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2017 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/harmonogram>

HAUSENBLAS, Ondřej a Lucie SLEJŠKOVÁ. *Klíčové kompetence na gymnáziu*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2008. ISBN 978-80-87000-20-5.

HORECKÝ Jan a Martin DRNEK. *Společenské vědy pro střední školy*. Brno: Didaktis, 2011. ISBN 978-80-7358-163-3.

JANIŠ, Kamil a Irena LOUDOVÁ. *Obecná didaktika (vybraná témata)*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2016. ISBN 978-80-7405-407-5.

LOZAN, Petr a Markéta PRAVDOVÁ. *ČSN 01 6910 Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2014.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8

Občanský spolvéd. základ – Učebnice SŠ – Knihy. In: Computer Media [online]. 2018 [cit. 02-20-2018]. Dostupné z: <https://www.computermedia.cz/knihy/ucebnice-ss/obcansky-spolecenskovedni-zaklad>

PETRUSEK, Miloslav. *Sociologie: občanská nauka – základy společenských věd*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-04-26689-4.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

Rámcové vzdělávací programy. In: Národní ústav odborného vzdělávání [online]. 2017 [2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

Rámcové vzdělávací programy. In: Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2017 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 – Ekonomické lyceum. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-406-9.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

Školní vzdělávací program – Ekonomické lyceum s rozšířenou výukou anglického jazyka 78-42-M/02. Hradec Králové: 2013.

Terciární vzdělávání: Studenti a absolventi vysokoškolského a vyššího odborného vzdělávání dle úrovně a oboru vzdělání. In: Český statistický úřad [online]. 2018 [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/terciarni-vzdelavani-studenti-a-absolventi-vysokoskolskeho-a-vyssiho-odborneho-vzdelavani-dle-urovne-a-oboru-vzdelani>

Volitelné předměty. In: Gymnázium J. K. Tyla [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/pro-studenty/volitelne-predmety>

Základy společenských věd 1. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

Základy společenských věd 2. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

Základy společenských věd 3. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

Základy společenských věd 4. In: Tematické plány 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018 (2.–4. ročník) [online]. 2018 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <https://gjkt.cz/dokument/tematicke-plany-20152016-20162017-a-20172018-2-4-rocnik>

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi.* Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4590-9.

Seznam tabulek

Tabulka 1: <i>Klíčové kompetence v RVP pro ekonomická lycea a gymnázium</i>	25
Tabulka 2: <i>Vzdělávací oblasti v RVP pro ekonomická lycea a gymnázium</i>	31
Tabulka 3: <i>Tematické okruhy Občanského a společenskovedního základu v RVP pro gymnázium a pro ekonomická lycea</i>	43

Seznam grafů

Graf č. 1: ZSV jako maturitní předmět na Gymnáziu J. K. Tyla.....	76
Graf č. 2: Občanská nauka jako maturitní předmět na Ekonomickém lyceu.....	77
Graf č. 3: Oblíbené tematické okruhy žáků Gymnázia J. K. Tyla.....	78
Graf č. 4: Oblíbené tematické okruhy žáků Ekonomického lycea.....	78
Graf č. 5: Neoblíbené tematické okruhy žáků Gymnázia J. K. Tyla.....	79
Graf č. 6: Neoblíbené tematické okruhy žáků Ekonomického lycea.....	80
Graf č. 7: Předpokládaný společenskovědní studijní obor na VŠ žáků Gymnázia J. K. Tyla.....	82
Graf č. 8: Předpokládaný společenskovědní studijní obor na VŠ žáků Ekonomického lycea.....	82

Seznam příloh

Příloha A   Dotazník pro žáky Gymnázia J. K. Tyla

Příloha B   Dotazník pro žáky Ekonomického lycea

Příloha A: Dotazník pro žáky Gymnázia J. K. Tyla

Milá studentko, milý studente,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Součástí mé diplomové práce je zjištění názorů studentů SŠ na předmět ZSV. Proto se na Vás obracím s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní, proto se, prosím, **nikam nepodepisujte**. Prosím Vás o co největší upřímnost při jeho vyplňování

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku,

Eliška Chocová

1) Vybral/a sis ZSV jako maturitní předmět? Pokud ano, proč?

2) Která témata tě v rámci ZSV nejvíce zaujala? (zakroužkuj maximálně 2 témata)

- a) Člověk jako jedinec (podstata lidské psychiky, osobnost člověka, psychologie v každodenním životě)
- b) Člověk ve společnosti (společenská podstata člověka, sociální struktura společnosti, sociální fenomény a procesy)
- c) Občan ve státě (stát, demokracie, lidská práva, ideologie)
- d) Občan a právo (právo a spravedlnost, právo v každodenním životě, orgány právní ochrany)
- e) Mezinárodní vztahy, globální svět (evropská integrace, mezinárodní spolupráce, proces globalizace)
- f) Úvod do filosofie a religionistiky (podstata filosofie, filosofie v dějinách, víra v lidském životě)

3) Která témata tě vůbec nebavila, přišla ti zbytečná? (zakroužkuj maximálně 2 témata)

- a) Člověk jako jedinec (podstata lidské psychiky, osobnost člověka, psychologie v každodenním životě)
- b) Člověk ve společnosti (společenská podstata člověka, sociální struktura společnosti, sociální fenomény a procesy)

- c) Občan ve státě (stát, demokracie, lidská práva, ideologie)
- d) Občan a právo (právo a spravedlnost, právo v každodenním životě, orgány právní ochrany)
- e) Mezinárodní vztahy, globální svět (evropská integrace, mezinárodní spolupráce, proces globalizace)
- f) Úvod do filosofie a religionistiky (podstata filosofie, filosofie v dějinách víra v lidském životě)

4) Jsou nějaká témata, která bys do ZSV přidal/a? Pokud ano, která?

5) Domníváš se, že využiješ znalosti ze ZSV u přijímacích zkoušek na VŠ?

6) Chtěl/a bys ZSV(nebo některou ze společenských věd) studovat na VŠ? Pokud jen některé ze společenských věd, tak napiš které.

7) Myslíš si, že znalosti ze ZSV využiješ v běžném životě? Pokud ano, napiš alespoň 1 situaci, kde znalosti můžeš využít.

Příloha B: Dotazník pro žáky Ekonomického lycea

Milá studentko, milý studente,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové. Součástí mé diplomové práce je zjištění názorů studentů SŠ na předmět OBN. Proto se na Vás obracím s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní, proto se, prosím, **nikam nepodepisujte**. Prosím Vás o co největší upřímnost při jeho vyplňování

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku,

Eliška Chocová

1) Vybral/a sis Občanskou nauku jako maturitní předmět? Pokud ano, proč?

2) Která témata tě v rámci Občanské nauky nejvíce zaujala? (zakroužkuj maximálně 2 témata)

- a) Člověk jako jedinec (podstata lidské psychiky, osobnost člověka, psychologie v každodenním životě)
- b) Člověk v lidském společenství (společnost, hmotná a duchovní kultura, společenské vrstvy, sociální nerovnost, majetek, rasy, etnika, národy, víra)
- c) Člověk jako občan (demokracie, lidská práva, masová média, stát, Ústava ČR, politický systém v ČR, ideologie, politické strany, volby a volební systémy, občanská společnost, extremismus, terorismus)
- d) Člověk a právo (právo a spravedlnost, právní stát, právní řád, soustava soudů v ČR)
- e) Soudobý svět (civilizační sféry a kultury, světová náboženství, integrace, zapojení ČR do mezinárodních struktur, NATO, OSN, globalizace, globální problémy, konflikty v soudobém světě)
- f) Člověk a svět (praktická filosofie) – (filosofie a etika, význam filosofie a etiky v životě člověka, morálka, mravní hodnoty a normy, životní postoje a hodnotová orientace)

- 3) Která témata tě vůbec nebavila, přišla ti zbytečná? (zakroužkuj maximálně 2 témata)
- a) Člověk jako jedinec (podstata lidské psychiky, osobnost člověka, psychologie v každodenním životě)
  - b) Člověk v lidském společenství (společnost, hmotná a duchovní kultura, společenské vrstvy, sociální nerovnost, majetek, rasy, etnika, národy, víra)
  - c) Člověk jako občan (demokracie, lidská práva, masová média, stát, Ústava ČR, politický systém v ČR, ideologie, politické strany, volby a volební systémy, občanská společnost, extremismus, terorismus)
  - d) Člověk a právo (právo a spravedlnost, právní stát, právní řád, soustava soudů v ČR)
  - e) Soudobý svět (civilizační sféry a kultury, světová náboženství, integrace, zapojení ČR do mezinárodních struktur, NATO, OSN, globalizace, globální problémy, konflikty v soudobém světě)
  - f) Člověk a svět (praktická filosofie) – (filosofie a etika, význam filosofie a etiky v životě člověka, morálka, mravní hodnoty a normy, životní postoje a hodnotová orientace)
- 4) Jsou nějaká témata, která bys do Občanské nauky přidal/a? Pokud ano, která?
- 5) Domníváš se, že využiješ znalosti z Občanské nauky u přijímacích zkoušek na VŠ?
- 6) Chtěl/a bys Občanskou nauku (nebo některou ze společenských věd) studovat na VŠ? Pokud jen některé ze společenských věd, tak napiš které.
- 7) Myslíš si, že znalosti z Občanské nauky využiješ v běžném životě? Pokud ano, napiš alespoň 1 situaci, kde znalosti můžeš využít.